

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

**TREST SMRTI V ČR A POSTOJE OBČANŮ V JABLONCI
NAD NISOU K TRESTU SMRTI.**

***THE DEATH PENALTY IN THE CZECH REPUBLIC AND
JABLONEC NAD NISOU CITIZENS' ATTITUDE TOWARDS
THE DEATH PENALTY.***

Autor:

Petr Murka

Smetanova 63

466 01 Jablonec nad Nisou

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
59	0	1	10	9	1 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 30.4.2008

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Petr Murka
Adresa: Smetanova č. 4291/63, 466 01 Jablonec nad Nisou

Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Penitenciární péče
Kód oboru: 7502R023

Název práce: TREST SMRTI V ČR A POSTOJE OBČANŮ
V JABLONCI NAD NISOU K TRESTU SMRTI.

Název práce v angličtině: THE DEATH PENALTY IN THE CZECH REPUBLIC
AND JABLONEC NAD NISOU CITIZENS'
ATTITUDE TOWARDS THE DEATH PENALTY.

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Termín odevzdání práce: 30. 04. 2008

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Petr Murka

Datum: 28. 01. 2007

Podpis studenta:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30.4.2008

Podpis:

Poděkování

Děkuji především vedoucí bakalářské práce Mgr. Květuši Slukové, za trpělivost, odborné vedení a cenné rady při zpracování práce. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří se přímo či nepřímo podíleli na realizaci praktické části bakalářské práce a v neposlední řadě též své rodinně za psychickou a morální podporu a projevenou toleranci při tvorbě této práce.

Název bakalářské práce: **TREST SMRTI V ČR A POSTOJE OBČANŮ V JABLONCI NAD NISOU K TRESTU SMRTI.**

Název Bakalářské práce: **THE DEATH PENALTY IN THE CZECH REPUBLIC AND JABLONEC NAD NISOU CITIZENS' ATTITUDE TOWARDS THE DEATH PENALTY.**

Jméno a příjmení autora: **Petr Murka**

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: **2007/2008**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Květuše Sluková**

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou trestu smrti v historii Českých zemí až po současnou situaci v České republice. Jejím cílem bylo shrnout historii trestu smrti v Českých zemích a zjistit současné postoje a názory občanů v Jablonci nad Nisou na problematiku trestu smrti. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala historii trestu smrti a jeho vývoj od historie až po současnost. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníků, postoje a názory občanů v Jablonci nad Nisou k trestu smrti a také jejich postoje a názory na dostatečnost či nedostatečnost ukládaných trestů za vybrané trestné činy. Byl zvolen kvantitativní přístup formou standardizovaného dotazníku, na který odpovědělo celkem 97 respondentů. Výsledky ukazovaly, že převážná část respondentů vnímá pozitivně trest smrti a jeho případné znovuzavedení v České republice a negativně vnímá tresty ukládané za vybrané trestné činy, které nejsou dostatečně vysoké. Výsledky vyústily v navrhované opatření v oblasti legislativy ve smyslu možného vyvolání dalších jednání či diskusí.

Klíčová slova: historie, trest smrti, trestání, doživotí, postoje a názory občanů, pilotáž, majtkové trestné činy, násilné trestné činy, likvidace pachatele, justiční omyly,

Summary:

The graduation theses dealt with the issue of the death penalty in the history of Czech Countries till the contemporary situation in the Czech Republic. The aim of the work was to summarize the history of the death penalty in Czech Countries and to find out current attitudes of Jablonec n.N. citizens to the issue of the death penalty. The work involved two pivotal parts. The theoretical part which described history of the death penalty and its development from the history to presents by the compiling and presentation of specialized resources. The practical part by the questionnaires made an inquiry of Jablonec n.N. citizens' attitudes to the death penalty and their opinions of adequacy or inadequacy of imposed sentences. It was chosen quantitative approach by the standardized questionnaire which was filled in by 97 informants. The results showed that generalities of informants perceive the death penalty and its possible reimposition positively and the imposed sentences negatively especially because they are not long enough. The results led in suggested legislative measures in terms of possible invoking of other negotiations and discussions.

Keywords: history, death penalty, punishing, life sentence, citizens' attitudes, exploratory research, property crime, violent crime, liquidation of the criminal, miscarriage of justice,

OBSAH

1	Úvod	8
2	Teoretická část	9
2.1	Historický přehled	9
2.2	Trest smrti v historii českých zemí	11
2.3	Vybrané způsoby poprav	12
2.3.1	Pověšení	12
2.3.2	Upálení	13
2.3.3	Stětí.....	14
2.3.4	Naražení na kůl.....	14
2.4	Slavní kati.....	15
2.5	Popravy slavných	15
2.5.1	Český kněz	16
2.5.2	Renesanční osobnost	16
2.6	Zásadní zlomy v legislativě	17
2.7	Trest smrti v Československu do roku 1945	18
2.7.1	Pankrácká věznice	18
2.7.2	Situace po roce 1945	19
2.8	Popravy slavných	21
2.8.1	Český odbojář.....	21
2.8.2	Statečná žena	22
2.9	Trest smrti a současná společnost	29
2.10	Výkon trestu odnětí svobody a jeho psychologické aspekty	24
2.10.1	Základní pojmy	24
2.10.2	Penitenciární psychologie	25
2.10.3	Psychologické aspekty věznění	25
2.11	Nebezpečnost pachatele.....	26
2.11.1	Konkrétní názory na nebezpečnost pachatele	27
2.11.2	Nebezpečnost pachatele a její posuzování	28
2.12	Diskuze o trestu smrti.....	29
2.12.1	Obecné argumenty.....	30
2.12.1.1	Argument odstrašení	31

2.12.1.2	Argument pojistky	32
2.12.1.3	Argument odplaty	33
2.12.2	Situace v Československu	33
3	Praktická část.....	35
3.1	Dotazník a jeho koncepce.....	35
3.2	Předpoklady průzkumu	36
3.3	Pilotáž	36
3.4	Použitá metoda sběru dat a způsob výběru vzorku respondentů	38
3.5	Velikost výběrového souboru	38
3.6	Struktura vzorku dotázaných.....	39
3.6.1	Struktura zkoumaného vzorku podle věku	39
3.6.2	Struktura zkoumaného vzorku podle vzdělání	39
3.6.3	Struktura zkoumaného vzorku podle pohlaví.....	40
3.7	Zpracování dat.....	41
3.7.1	Postoje občanů v okrese Jablonec nad Nisou k trestu smrti.....	41
3.7.2	Postoje občanů v okrese Jablonec nad Nisou k výši ukládaných trestů za protiprávní jednání	44
3.8	Vyhodnocení dotazníkového průzkumu	47
4	Závěr	53
5	Navrhovaná opatření	55
6	Seznam použitých informačních zdrojů.....	57
7	Seznam příloh	59

1 Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou trestu smrti v Českých zemích, následně Československu a na konec i samostatné České republice. Často se s ohledem na stoupající počet závažné násilné trestné činnosti setkáváme s otázkou, zda znovu zavést trest smrti či nikoli a zda bylo dobré trest smrti do právních norem ukotvit či nikoli. Je samozřejmě řada odpůrců, ale i příznivců znovu zavedení trestu smrti. Protože chce autor zjistit postoje a názory společnosti k dané problematice trestu smrti, vybral si toto téma, které není vůbec jednoduché ani jednostranné, neboť pokud se začneme zajímat o samotný trest smrti, zjišťujeme, že argumenty obou zúčastněných stran, tj. příznivců i odpůrců, jsou ve své podstatě odůvodnitelné a logické.

Otázka trestu smrti samozřejmě není pouze otázka České republiky, ale jedná se o otázku celosvětovou. V současné době existuje řada zemí a to převážně země „východního bloku“, které ponechaly ve svých právních normách a pramenech trest smrti. Počet a závažnost protiprávního jednání, pro které může být trest smrti uložen, se různí dle konkrétní země. Je také pravdou, že některé země, ač mají trest smrti formálně zakotven v právních normách a pramenech, jej ve skutečnosti neuplatňují a trest smrti zde plní jakýsi odstrašující prvek například Albánie, Bermudy, Džibuti, Kongo, Madagaskar, Nauru, Panenské Ostrovy, Papua – Nová Guinea, Pobřeží slonoviny, Rwanda, Srí Lanka a další. (Monestier, 1999, s. 379)¹

Autor se vzhledem ke svému povolání policisty již s danou problematikou setkal, i když je nutno podotknout, že ne přímo, ale pouze zprostředkovaně. Během policejní práce a především jednání s oběťmi trestných činů se často setkával s velice radikálními názory ohledně výše trestů za protiprávní jednání a jejich neúčelnosti. V několika případech se také lidé v postavení oběti vyjádřili ve smyslu znovu zavedení trestu smrti jako možnost o východisko s odůvodněním: „Oni by si to příště rozmysleli!“ Je pravdou, že spousta lidí řekla své resumé ve stavu rozhořčení anebo špatném psychickém rozpoložení, neboť v tu danou chvíli někdo ohrozil jejich osobní zájmy, ať už z hlediska movitého či nemovitého majetku nebo dokonce jejich zdraví. Autor zaměřil práci tak, aby bylo možné posoudit, zda jsou popsané výroky a reakce společnosti na trest smrti a trestání vůbec totožné s tím, s čím se setkával ve své praxi a snažil se zde nalézt odpověď na otázky:

¹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: 1999, s. 379.

- 1) Jaké jsou postoje společnosti k otázkám legislativy, konkrétně k výši ukládaných trestů za protiprávní jednání?
- 2) Jaký je postoj společnosti v obecné rovině k trestu smrti?
- 3) Zda je současná společnost pro znovu zavedení trestu smrti či nikoli, popř. za jaké trestné činy?

Vzhledem k tomu, že se autorova praxe úzce váže na město, ve kterém žije, to jest na město Jablonec nad Nisou, zaměřil své otázky právě do této oblasti, neboť právě zde se s popsányými reakcemi setkával při výkonu profese. Zmapovat historii trestu smrti v České republice a zjistit postoje a názory občanů v okrese Jablonec nad Nisou na současnou legislativu s ohledem na ukládání trestů za protiprávní jednání, potažmo jejich postoj k trestu smrti, je cílem bakalářské práce.

2 Teoretická část

2.1 Historický přehled

Hrdelní trest má velmi staré kořeny. V průběhu deseti staletí skončil na popravištích život mnoha obyvatel českých zemí. Pro lepší orientaci si představme jakousi časovou osu, jejíž některá dílčí časová období si následně podrobněji rozebereme:

- Raný a rozvinutý feudalismus - Trest smrti byl hojně využíván. Často si nesl symbolické prvky pomsty na pachateli například tím, že žhář byl upálen. Užívaly se různé druhy poprav, mezi které patřilo: oběšení (krádež), stětí (vražda), upálení zaživa (čarodějnictví, žhářství), zahrabání zaživa (čarodějnictví, ženy), s případným probodnutím srdce zahroceným kulem (za usmrcení novorozeněte), lámání kolem (násilné smilstvo), vláčení ulicemi a lámání kolem (úkladná vražda), rozčtvrcení, utopení.
- V roce 1787 byl Josefem II. vydán Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně. Podle tohoto poměrně převratného zákoníku byl trest smrti k roku 1788 zrušen a mohl být užit pouze v případě výjimečného stavu, kterým bylo stanné právo. V takovém případě mohl být pachatel potrestán zastřelením.

- V roce 1795 umírá Josef II. Je znovu zaveden trest smrti pro velezradu nebo pro pokus o ni. Tento výjimečný trest pak zachoval i Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803, který byl rok po té vydán v českém jazyce jako Kniha práv nad přečiněnými hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky.
- V roce 1852 je vydán Trestní zákoník č. 117/1852 ř.z., v němž trest smrti příslušel za zločiny velezrady, veřejného násilí zlomyslným uškozením na cizím majetku, zlomyslným činěním nebo opominutím za okolností zvlášť nebezpečných, za zločiny dokonané vraždy, loupežné vraždy a žhářství. Tyto trestné činy následně rozšířil zákon č. 134/1885 ř. z., o další zločiny. Samotný výkon trestu smrti byl prováděn i nadále oběšením a ve výjimečných situacích mohl být vykonán zastřelením.
- K roku 1918 se váže vznik Československa. Trestní právo je převzato od Rakouska-Uherska. Důležitým mezníkem je rok 1961, kdy byl vydán trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád 141/1961 Sb., o které se naše právo opírá dodnes i když byly samozřejmě oba právní předpisy opakovaně aktualizovány a doplňovány. Trest smrti je i v těchto právních normách zachován do roku 1989, a to i přesto, že předchozí trestní zákon 63/1956 Sb., vedl ke zmírnění v uplatňování trestního práva a v roce 1978 byla sepsána petice proti trestu smrti, kterou podepsalo tři sta padesát lidí, ve které žádají zrušení trestu smrti. Petice nesla název Trest smrti je jedna z nejtemnějších skvrn na tváři našeho věku. Byla zaslána Federálnímu shromáždění Československé socialistické republiky a mezi podepsanými byli například Václav Havel, Jaroslav Hutka, Ivan Klíma, Pavel Kohout, Marta Kubišová, Karel Kyncl, Jan Ruml, Jaroslav Seifert, Karol Sidon, Petruška Šustrová, Milan Uhde, Petr Uhl a další.
- V roce 1990 je vydána novelizace trestního zákona č. 175/1990 Sb. Podle této trestní novely je trest smrti zrušen.
- V roce 1991 je vydána Listina základních práv a svobod. Trest smrti je ústavně zrušen. Poslední poprava v Čechách byla vykonána 2. února 1989, na Slovensku 8. června 1989.
- V roce 1993 se rozpadá Československá federativní republika a po roce 1993 nemá Česká republika ani Slovensko trest smrti.²

² Internetové stránky Písmák. *Trest smrti – ano nebo ne?* 2003.
<http://www.pismak.cz/index.php?data=read&id=91388>, staženo dne 9.12.2007.

2.2 Trest smrti v historii českých zemí

Výkon středověké spravedlnosti se značně liší od toho, co známe dnes. I dnes však můžeme narazit na pozůstatky této doby, například v podobě názvů některých měst či jejich částí jako jsou například „Šibenné vrchy, Stínadla a podobně.“ Dnes takové názvy nepůsobí odstrašujícím dojmem, avšak ve své době měly svůj zlověstný význam. Na místech takto pojmenovaných totiž často končily životy těch, kteří se z nejrůznějších důvodů provinili proti tehdejšímu právnímu normám a ocitli se v rukou justice. Když justice uznala vinu nešťastníka, mohl skončit v katových rukách za takové jednání, které v současné době je mnohem více společností tolerováno. Popravy byly prováděny veřejně a způsob jejich provedení byl ve většině případů velmi drastický, brutální a spojený s mučením viníka. Středověké prameny, rukopisy a smolné knihy, do kterých zapisovali takzvaní krevní písaři jednotlivé případy, jsou plné informací o hrdelních soudech a následných popravách.

První kusé zprávy o soudnictví na našem území můžeme nalézt ve „Fuldských análech“ z roku 849. Ty se týkají vyjednávání mezi Franky a Slovany. Kronikář uvádí, že rokování se zúčastnili jak muži znalí zákonů (legis), tak i zvyků (consuetudines). Tyto dva pojmy byly tehdy rozlišovány a na našem území platilo především zvykové právo, které se drželo zavedených a známých obyčejů. Zákony byly vydávány pouze v případech, kdy se společnost setkala s problémy, na něž nebylo možné užít stávajících zvyklostí.

Jedním ze zvláštních druhů soudního řízení byl až do konce čtrnáctého století „Boží soud“ neboli „ordálové řízení“. Pokud ani jedna ze zúčastněných stran nemohla dokázat svou nevinu nebo vinu strany druhé, bylo v pravomoci soudu, že „bůh“ určí na čí straně je pravda a na čí straně je lež. Dotazování probíhalo za přímého dohledu soudců, kteří však nerozhodovali, pouze dohlíželi na pravidla, za nichž dotazování probíhalo. Následně byl soudci na základě výsledku „ordálového řízení“ vyřčen rozsudek, který byl v té době závazný a neměnný. Až do konce čtrnáctého století byly v českých zemích rozeznávány následující formy ordálu:

- **vodou** – byl založen na přesvědčení, že voda je čistý živel. Soud spočíval v ponoření zástupce té dané strany na poměrně dlouhou dobu do vody. Pakliže přežil, byl uznán vinným, jelikož mu dle tehdejších dogmat nepochybně pomáhal ďábel. Naopak utopil-li se, byla tím prokázána jeho nevinu, protože si „jej povolal Bůh“. V případě smrti byl tedy shledán spravedlivým.

- **žhavým železem** – spočíval v podstatě v mučení za užití žhavého železa,
- **soubojem** - vítěz má pravdu. Někdy existovala možnost poslat za sebe náhradníka, u nižších vrstev mohla bojovat i žena, ale muž byl nějak znevýhodněn — kupříkladu zakopán po pás do země,
- **příisahou** – žalovaný byl nucen k tomu, aby v průběhu své výpovědi musel odříkat bez chyby předem určenou formuli a při tom držet ruku na rozžhaveném kusu železa. Pokud pochybil, byl uznán vinným.³

2.3 Vybrané způsoby poprav

Pokud budeme dějinami pokračovat blíže k současnosti, trest smrti se rozrůstá o další druhy vykonání. Trest smrti byl v této době nadále jedním z nejčastěji užívaných trestů. Některé způsoby provádění poprav si proto uvedeme právě zde.

2.3.1 Pověšení

Tento **hrdelní trest** se používal v celé historii lidstva. Jednalo se o nejrozšířenější způsob popravy, neboť co do efektivnosti výkonu popravy se jedná o úsporný a snadný způsob. I v současné době se jedná o jeden z nejrozšířenějších způsobů trestů smrti v těch zemích, kde je ještě trest smrti vykonáván.

Z historického hlediska je možno říci, že tento trest byl prováděn třemi základními způsoby.

První způsob tkvěl v tom, že byl odsouzený postaven na vyvýšenou podporu, okolo krku mu byla dána smyčka ze silného provazu, který byl připevněn k šibenici. Následně byl odsouzený postrčen směrem dopředu nebo dozadu tak, aby ztratil rovnováhu a ztratil tak oporu pod nohama. Tento způsob oběšení byl nejrozšířenější, avšak nutno podotknout, že smrt je v tomto případě velmi pomalá a bolestivá. V historii nebylo vzácností, že se kat provádějící popravu několikrát pokoušel urychlit průběh popravy tím, že se odsouzenému zavěsil na nohy tak, aby urychlil strangulaci.

³ MRÁZOVÁ, Jana. *Historie trestu smrti v českých zemích*. 2002.

<http://maturita.cz/referaty/referat.asp?id=3813&pageTitle=Trest%20smrti>, staženo dne 9.12.2007.

Druhý způsob **oběšení** je podobný. Rozdíl je v tom, že druhý konec provazu není připevněn k šibenici, ale odsouzený je přes kladku či jiné zařízení vytažen do výšky a nikoli shozen dolů. I při tomto způsobu dochází k zardoušení popravovaného a agonie může trvat několik minut.

Třetí způsob poprav se zdá být ve srovnání s předchozími způsoby nejúčinnějším. Tento způsob byl vymyšlen v Anglii a spočívá v tom, že pohyb odsouzeného dolů byl nahrazen volným pádem z určité výšky například pomocí tak zvaného propadla, na které byl odsouzený postaven a jež se následně sklopilo. Při dostatečné výšce a váze odsouzeného či popravovaného dojde ke zlomení krčních obratlů a k okamžité smrti. Byl však v historii popsán nejméně jeden případ, kdy byla výška špatně vypočítána vzhledem k váze popravovaného. Někdy docházelo vlivem toho i k přetržení provazu a nutnosti opakování poprav. Pokud byl provaz naopak příliš krátký, popravovaný umíral dlouho a v bolestech, jak je popsáno v předchozích případech.

Trest **oběšením** byl hojně užíván i v evropských zemích, to znamená i českých zemích a po dlouhá staletí byl vyhrazen prostému, neurozenému lidu.

2.3.2 Upálení

Trest smrti **upálením** je tak starý, jako samo poznání o používání ohně lidstvem. Záznamy o popravách upálením lze v odborné literatuře nalézt již tisíce let před Kristem. Tak jako ostatní způsoby poprav i tento prošel několika změnami a například způsoby stavění a tvary hranic se lišily dle země, ve které byly stavěny. Obecně lze říci, že se hranice stavěly dvěma způsoby.

V prvním případě byl způsob takový, že byl odsouzený přivázán ke stožáru, který byl následně vztyčen a okolo něho byla postavena jakási hradba z polen a trnitých otepí, která sahala až ke kolenům odsouzeného. Tato hranice byla oblíbena pro svou schopnost působit na „obrazotvornost“, neboť skrze plameny bylo vidět odsouzeného, jak se škvaří.

Druhý způsob spočíval v tom, že byl vztyčen kůl, okolo kterého byla postavena hranice do výše odsouzeného, který byl až po té odveden na popraviště a mezerou mezi poleny byl odveden ke kůlu. Následně byla hranice zapálena ze všech stran najednou. Na tomto typu hranice byl mimo jiné upálen roku 1415 Jan Hus.

Tento způsob trestu byl užíván za sexuální delikty, čarodějnictví, travičství a heretismus.

2.3.3 Stětí

Tento způsob popravý spočívá v přeseknutí krku a tedy oddělení hlavy od těla. Na **stětí** se vždy pohlíželo jako na „prostý trest smrti.“ Jako u předchozích trestů smrti i zde mohl být tento trest vykonán různými způsoby a nástroji. Nejčastěji se užíval meč nebo sekyra. Při užití sekyry existuje jenom jeden způsob popravý a to ten, že odsouzený položí krk na špalek a kat těžkým ostřím a plnou vahou udeří. Naproti tomu popravu mečem je možné provést několika způsoby se stejným výsledkem, to jest oddělením hlavy od trupu.

Při prvním způsobu položil odsouzený, stejně jako u popravý sekyrou, hlavu na špalek a poté byl sťat. Ruce měl přitom svázané za zády, někdy mu bylo povoleno, aby je měl volně.

Při druhém způsobu zůstal odsouzený v kleče nebo v posedu na patách a hlavu přitom ohnul co nejvíce k hrudníku tak, aby katovi odhalil co největší část šíje. Ruce měl přitom svázané vpředu.

Při třetím způsobu byl odsouzený sťat ve stoje. Byl to velice těžký a nebezpečný způsob popravý jak pro odsouzeného, tak i pro kata. Kat neměl žádnou oporu a nemohl vést ránu s dostatečnou jistotou a odsouzenému hrozilo poranění lebky nebo ramene.

2.3.4 Naražení na kůl

Jedním z nejhorších způsobů usmrcení, který byl užíván i v českých zemích, bylo bezesporu **naražení** na kůl. Způsob provedení byl téměř ve všech zemích, kde se používal stejný a spočíval v tom, že dřevěný nebo kovový kůl byl do těla odsouzeného zaveden řitním otvorem. Aby to mohlo být provedeno, byl řitní otvor namazán nebo rozříznut nožem. Následně byl kůl vražen do těla odsouzeného tak, že jej kat uchopil oběma rukama a vrazil do těla odsouzeného co nejdále. Následně kůl ještě kyjem nebo palicí zatloukal dále. Někdy byl kůl do těla odsouzeného zaveden pouze do hloubky padesáti centimetrů a následně byl umístěn do předem připravené jámy. Kůl po té vnikal do jeho těla pouze jeho vlastní vahou těla a to pomalu. Odsouzený tak umíral dlouho a v nepředstavitelných bolestech. Způsob

popravy mohl být udán přímo v rozsudku. Jsou popsány případy, kdy odsouzení umírali dokonce i několik dní.⁴

2.4 *Slavní kati*

V českých zemích se své doby proslavilo několik katů, kteří byli mimo jiné najímáni na provádění poprav. Všeobecně nejznámějším katem je Jan Mydlář. Jeho život a způsoby provádění hrdelních trestů zachycuje kniha Josefa Svátka nazvaná „Paměti kata Mydláře“. Zde je dopodrobna popsáno několik poprav a způsobů trestu smrti za období třech generací katovské rodiny Mydlářů. Osoba kata byla ve středověku terčem nejhlubšího opovržení. Mistři popravčí byli nejbezpečnějšími z bezpečných. Stáli mimo společnost, a to byl také důvod, proč museli bydlet mimo obec. Ta je sice častovala opovržením, ale zároveň jejich služby naléhavě potřebovala. Despekt k osobě katů ještě zvyšovalo to, že kromě vlastního řemesla měli mistři popravčí ještě celou řadu dalších nečistých povinností. Mezi ně patřilo například odklizení mrtvol sebevrahů, sbírání zdechlých zvířat, likvidace toulavých psů a v některých městech například v Českém Krumlově i čištění záchodů v jednotlivých domech. I výkon takových prací a s tím spojená nedostatečná hygiena, to byl další důvod, proč se jim ostatní lidé vyhýbali. Katovské povolání bylo děděno z otce na syna. Neměl na výběr. I kdyby si vybral jiné řemeslo, tehdejší „počestná“ společnost by ho mezi sebe nepřijala. Kromě Jana Mydláře byli na našem území známými katy také Antonín Nimburský, popravčí mistr města Písku, Karel Huss, popravčí města Chebu nebo Jan Křtitel Piperger, popravčí mistr Království českého.⁵

2.5 *Popravy slavných*

Neboť byly popsány způsoby poprav, ale také bylo hovořeno i o těch, kteří tyto popravy prováděli, chce se autor pozastavit i u těch, kteří stanuli na pomyslné druhé straně, tj. o odsouzených, kteří, ač zemřeli rukou justice, jsou dodnes součástí naší historie a mnohdy i připomínkou toho, jak kruté a často také nespravedlivé mohly tresty smrti být.

⁴ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: 1999. s. 67.

⁵ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: 1999. s. 339.

2.5.1 Český kněz

Mistr Jan Hus (1371 – 1415), tak je často oslovován český kněz a reformátor. O jeho dětství a dospívání toho není příliš známo, stejně jako to, kde se přesně narodil. Snad roku 1371 v Husnici u Prachatic. Studoval na pražském učení a později se stal děkanem artistické fakulty a kázal v Betlémské kapli.

Rebelem, za kterého byl Jan Hus považován tehdejšími představiteli církve, se nestal přes jedinou noc. Své názory si uceloval a vytvářel deset let před tím, než vystoupil na kazatelnu. V této době již byl vyzrálý a Betlémská kaple se jeho kázáními stala jakousi „pevností víry“, do kterých právě kvůli Janu Husovi chodilo více a více lidí. Jan Hus kritizoval církev, její představitele, ale také psal výchovné a mravoučné spisy, snažil se zlepšit češtinu, stal se rektorem university, ale co je hlavní, kázal. Vzhledem k tomu, že zvyšoval svou kritiku, rozhodli se jeho odpůrci tvrdě zasáhnout.

Vše začalo pálením Viklérových spisů a když ani to nepomohlo, byl vyhlášen interdict, který stanovil, že v Praze nemohly být provedeny žádné církevní úkony, to znamená svatby, pohřby, bohoslužby a další. Římská církev vše završila tím, že na Jana Husa uvalila klatbu, což znamenalo, že jej mohl zatknout a upálit jakýkoli úřad bez soudu. Jan Hus byl nucen v roce 1412 opustit Prahu a uchýlil se na hrad Kozi Hrádek u Tábora a později na hrad Krakovec.

Z tohoto hradu pod záštitou glejtu císaře Zikmunda odjíždí do Kostnice, aby zde hájil své názory. Již po měsíci však byl uvězněn a nucen, aby se svých názorů vzdal. Jan Hus to neudělal, a proto nakonec soudci rozhodli o tom, že Jan Hus je arcikacíř a jako takový bude upálen na hranici. Zbavili jej všech kněžských symbolů, jeho tělo bylo sežehnuto na hranici a jeho popel byl vhozen do Rýna. Nikdo však nezapomněl na Mistra Jana Husa a každý dnes ví, že žil podle své morální zásady: „*Žij pravdu, braň pravdu.*“⁶

2.5.2 Renesanční osobnost

Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic (1564 – 1621) byl vědec, vzdělanec a spisovatel a bohužel také velitel dělostřelců, kteří při stavovském povstání stříleli „císařpánu“ do oken. Ale k tomu až později.

⁶ BUDINSKÝ, Libor. *Popravy slavných*. Praha: 2002. s. 53-54.

Narodil se roku 1564 v Klatovech do chudé vladykovské rodiny. I přes to se mu dostalo skvělého vychování, neboť je od dvanácti let členem pážecí družiny arcivévody Ferdinanda v Innsbrucku a studuje historii, ovládne sedm jazyků, píše básně v latině, kreslí, hraje na několik hudebních nástrojů a komponuje skladby.

Když se poprvé ožení, vstupuje do armády. Jeho žena však záhy umírá a Kryštof Harant se rozhodne splnit si svůj dávný sen, cestování, a proto vyrazí se svým přítelem Heřmanem do Svaté země. Procestují mnoho zemí a Kryštof Harant vše následně popíše ve své knize „Cesta z království Českého.“

Po návratu z cest se z něho stává oblíbený společník a následně i komorník císaře Rudolfa II. a je povýšen do panského stavu. Znovu se ožení, avšak při porodu umírá i jeho druhá žena a on zůstává sám pouze s dcerou.

Později se zapojuje do stavovské rebelie, je znovu povolán do armády, kde velí dělostřelcům, se kterými se odváží přitáhnout až k Vídni, kde z dálky odstřeluje císařovu rezidenci, což mu sám císař nikdy nezapomene. Po potlačení stavovské rebelie je Kryštof Harant zatčen na svém hradu Pecka, následuje soud a dne 21. 6. 1611 je popraven na Staroměstském náměstí stětím. A to vše proto, že rozbil pár oken na císařově rezidenci.⁷

2.6 Zásadní zlomy v legislativě

Velké změny v soudnictví nastaly po bitvě na Bílé hoře. Ale až o století později byl zrušen výslech na mučidlech. Mučící nástroje jako takové byly zrušeny, přesto se těm, kteří nechtěli vypovídat, bolest nevyhnula. Jednalo se o bití rákoskou nebo holí a obžalovaný mohl dostat podle řádu v průběhu čtrnácti dnů až sto ran. V této době u nás vládl císař Josef II., který také schválil a podepsal Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně. Tento zákoník, zřetelně již ovlivněný osvícenskou filozofií, znamenal zásadní zlom v trestním právu habsburské monarchie. Například potrestání pachatele už nemělo být, jako doposud, vedeno snahou pomstít se mu za jeho čin, nýbrž mělo být výrazem snahy o jeho převýchovu. Pevně zde byla zakotvena zásada legální, tedy „*nullum crimen sine lege*“ - žádný zločin bez zákona

⁷ BUDINSKÝ, Libor. *Popravy slavných*. Praha: 2002. s. 47-48.

a „*nulla poena sine lege*“ - žádný trest bez zákona. Delikt čarodějnictví byl zrušen a například manželská nevěra se stala pouhou záležitostí soukromé žaloby.⁸

2.7 Trest smrti v Československu do roku 1945

Jak je již uvedeno v historickém přehledu vznik samostatného Československa se váže k roku 1918, konkrétně k datu 28. října. Po dobu trvání samotného Československa, to znamená v letech 1918 až 1938, bylo popraveno „pouze“ patnáct osob. Tato situace se ovšem radikálně změnila v době německé okupace.

2.7.1 Pankrácká věznice

Jestliže bylo řečeno, že se situace radikálně změnila v době německé okupace, pak můžeme konstatovat a doložit toto tvrzení tvrdými daty, která hovoří o tom, že v pankrácké věznici bylo v letech 1943 až 1945 popraveno celkem 1079 osob. (Monestier, 1998, s. 371). V této době rozhodoval německý soud o osudu těch, kteří byli odsouzeni za politické, hospodářské, ale i jiné kriminální delikty. Popravy se zprvu prováděly v Drážďanech, ale protože stoupal počet odsouzených k smrti a tudíž stoupal i počet poprav, byla pankrácká věznice v roce 1943 vybavena gilotinou a v souvislosti s tím zde vznikla pověstná „sekyrárna“. Zde byly prováděny popravy konkrétně od 5. dubna roku 1943 až do 26. dubna roku 1945, kdy byla gilotina v noci z posledního dne měsíce dubna do prvního dne měsíce května roku 1945 rozebrána a část, kde byla připevněna sekyra, byla vhozena z Karlova mostu do Vltavy.

*Jak uvádí Martin Monestier (1998, s. 371): „Kat Alois Weiss si s německou důkladností zaznamenal do popravčí knihy o 39 stranách jména všech 1079 popravených, včetně přesného času. Popravčí kniha končí zápisem pěti poprav vykonaných dne 26. 4. 1945 po 16. hodině.“*⁹

Samotná „sekyrárna“ se sestávala ze tří místností. V první místnosti byly vyhlášovány rozsudky. Ve druhé místnosti byly prováděny samotné popravy, kdy na přípravu a provedení

⁸ MRÁZOVÁ, Jana. *Historie trestu smrti v českých zemích*. 2002.

<http://maturita.cz/referaty/referat.asp?id=3813&pageTitle=Trest%20smrti>, staženo dne 9.12.2007.

⁹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: 1999. s. 371.

popravy byly zapotřebí pouhé tři minuty. Poslední třetí místnost sloužila k ukládání těl popravených do zde připravených rakví.

2.7.2 Situace po roce 1945

V roce 1950, konkrétně dne 12. července, byl vydán nový trestní zákon č. 86 Sb., v němž byl zachován trest smrti. Pokud budeme hovořit o způsobu jeho vykonávání, bylo v tomto zákoně ustanoveno, že trest smrti se vykonává oběšením nebo v době zvýšeného ohrožení státu zastřelením. Popravčím zařízením této doby bylo vztyčené prkno, které bylo konstruováno tak, že odsouzený, který byl popravován, si vlivem trhnutí provazu nezlomil vaz, ale jen se pověsil. Z takové konstrukce lavice, ale i lékařských záznamů té doby potom vyplývá, že odsouzený umíral deset až patnáct minut tak, že se dusil. O humánním způsobu popravy zde tudíž nemůže být řeč.

Popsaný nový zákon navíc ještě rozšířil počet trestných činů, za které může být udělen trest smrti. Kromě trestného činu jakým je například vražda, přibýly i trestné činy politické. Bohužel na tuto právní normu později navázal i popsáný trestní zákon č. 140/1961 Sb.

S postupem doby se též měnila i místa vykonávání poprav. V padesátých letech se popravy vykonávaly v pankrácké věznici a to především na politických vězňích, odsouzených za vlastizradu. Během pouhých čtyř let zde přišlo o život asi dvě stě odsouzených. Poslední politickou popravou, která se zde konala, byl postižen Jan Bočan a poprava byla vykonána v roce 1960. Postupně se však rozšířilo vykonávání poprav i na jiná města nežli na Prahu, a to například na Brno nebo Uherské Hradiště. Zde se také popravy vykonávaly na veřejných prostranstvích oproti počátkům, kdy se veškeré popravy odehrávaly uvnitř vězeňských objektů. Později byly popravy opět centralizovány a byly vykonávány ve vnitřních prostorách ve městech Praha a Bratislava.

Tabulka vykonaných trestů smrti v Československu v padesátých letech nám pomůže deklarovat tvrzení o likvidaci politických vězňů, neboť tak jak ji uvádí Monestier (1999, s. 374) je zřejmé, za jaké trestné činy a v jakém počtu byly tresty smrti ukládány:¹⁰

¹⁰ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: 1999. s. 374.

Tabulka č. 1 – Vykonané tresty smrti v letech 1950 - 1960

Rok	Vražda	Podle retribučních dekretů	Za velezradu	Souběh velezrady a vyzvědačství	Souběh velezrady a vraždy	Ostatní trestné činy	Celkem
1950	6		18	23	10	1	58
1951	4		26	16	10	3	59
1952	9		9	28	16	2	64
1953	21		9	5	11	1	47
1954	13		4	4	4		25
1955	6		2	4	3		15
1956	8						8
1957	5			2			7
1958	13	1	2				16
1959	6		1			1	8
1960	6		1				7

Poznámka autora: Z uvedených číselných údajů je zřejmé za jaké trestné činy a kolik trestů smrti bylo uděleno a vykonáno v daných letech. Odstrašující čísla jsou především z let 1950 až 1954.

Poslední poprava, která byla vykonána v Československu, proběhla dne 2. února 1989, když byl v pankrácké věznici vykonán trest smrti pověšením na pětinasobném vrahovi. V následujícím roce, tj. v roce 1990 byla schválena novelizace trestního zákona č. 175/1990 Sb., který trest smrti ruší a jako výjimečný trest je zde stanoven trest odnětí svobody na patnáct až dvacet let a trest odnětí svobody na doživotí. Završením tohoto snažení neboli právní úpravy bylo vydání Listiny základních práv a svobod, jenž je ústavním zákonem České republiky č. 2/1993 Sb., kde je ve druhé hlavě, článku číslo šest, odstavce tři stanoveno, že: „Trest smrti se nepřipouští.“ V roce 1998 bylo v České republice odsouzeno čtrnáct osob

k odnětí svobody na doživotí. Oproti tomu bylo ke dni 31. 7. 2007 odsouzeno již třicet dva osob k doživotnímu trestu z toho tři ženy.¹¹

Autor se domnívá, že z uvedených skutečností je zřejmé, že statut nebo zakotvení trestu smrti v právních normách může být lehce zneužitelný výkonnou mocí daného státu. Likvidace osob, které byly v padesátých letech trnem v oku tehdejší vládnoucí třídě i způsoby, jakým byly tyto likvidace v podobě poprav v souladu se zákonem prováděny, musí nutně vést minimálně k zamyšlení nad tím, zda se společnost dostatečně poučila ze svých chyb anebo bychom v případě obnovení trestu smrti dali vládnoucí třídě opět do ruky nástroj, který by mohl být zneužitelný ve prospěch jednotlivce, nikoli společnosti. Těž způsob, kterým by měl být trest smrti vykonán je hodně diskutabilní a nalézt jej, aby byl v souladu s dalšími ustanoveními Listiny základních práv a svobod, kde je například ve druhé hlavě, článku sedm, odstavci dva uvedeno, že: „Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“, bude velice těžké.

2.8 Popravy slavných

V předchozí kapitole byly popsány popravy lidí, kteří jsou nějakým způsobem slavní nebo hrají v historii důležitou roli. I v této kapitole se chce autor věnovat několika z jeho pohledu důležitým a za zmínku hodným osobnostem, které se staly obětí své doby.

2.8.1 Český odbojář

Alois Eliáš (1890 - 1942) byl český voják a politik. Člověk, který svůj život obětoval republice, který v dobách nejtěžších přijal roli premiéra protektorátní vlády i přes skutečnost své účasti v zahraničním, ale i domácím odboji s vědomím, že tyto aktivity mohou být kdykoli odhaleny.

Narodil se ve Vinohradech do obyčejné rodiny. Poté co vystudoval a získal titul inženýra, musel do války a bojovat za svou vlast, tehdejší Rakousko. Již po týdnu však přechází do ruského zajetí a stává se členem legií. V roce 1917 odchází do francouzské vojenské školy, na frontě se ještě zúčastní několika bojů, získá několik vyznamenání a po

¹¹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. Praha: 1999. s. 372-373.
Internetové stránky Vězeňské služby České republiky. *Trest odnětí svobody na doživotí*.
http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=784, staženo dne 9. 12. 2007.

Internetové stránky Parlamentu České republiky, Poslanecké sněmovny. *Listina základních práv a svobod*.
<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, staženo dne 9. 12. 2007

návratu do republiky se stává vojákem z povolání. Poté co se ožení, se však vrací do Francie studovat a v roce 1936 je již povýšen do hodnosti generála.

Vše se mění Mnichovem. Eliáš je rozhodnut působit v odboji, ale přichází nabídka politiků na zastávání postu premiéra protektorátní vlády a Eliáš jako voják zvyklý poslouchat rozkazy přijímá. Stává se z něho odbojář a premiér v jedné osobě. Po celou dobu svého politického působení „tančí“ na tenkém ledě, je si toho vědom, ale i přesto setrvává ve funkci premiéra a neemigruje.

Gestapo, potažmo nacisté, mají však širokou síť svých informátorů a jsou si již na počátku války vědomi nebezpečí, které pro ně Eliáš může představovat. Mají už řadu důkazů proti němu a zatčení je oddáleno jenom proto, že je Eliáš významným politikem. Samotný Heydrich nakonec připravuje a organizuje samotné zatčení Eliáše a ten je vyslýchán. Přiznává se pouze k tomu, co je podloženo důkazy a jakkoli se to zdá být neuvěřitelné, není ze strany nacistů mučen a od začátku jsou k němu korektní. I přes to je Eliáš obviněn z velezrady.

Verdikt soudu je jednoznačný, trest smrti. Ani intervence zaslaná prezidentem Háchou přímo k rukám Hitlera nic nezmění na tomto verdiktu. Poprava je prozatímně odložena, avšak po provedení atentátu na Heydricha je vyhlášeno stanné právo a jsou popraveny stovky lidí. Mezi nimi i Alois Eliáš.¹²

2.8.2 Statečná žena

Milada Horáková (1901 – 1950) česká právnička a politička se narodila na první svátek vánoční v prvním roce dvacátého století. V Praze bydlela ve čtvrti Královské Vinohrady, vystudovala gymnázium a poté práva. Byla dlouholetou pracovnící na magistrátu, členkou národních socialistů a také se zabývala ženskou, sociální a právní problematikou.

K velkému zvratu v jejím životě dochází v dobách německé okupace. Vzhledem k tomu, že je společně se svým mužem zainteresována a pracuje v ilegální organizaci Petiční výbor „Věrní zůstaneme“ je roku 1940 zatčena gestapem. Je mnohokrát vyslýchána a následně převezena do Malé pevnosti v Terezíně. Roku 1944 byla převezena do Drážďan, kde

¹² BUDINSKÝ, Libor. *Popravy slavných*. Praha: 2002. s. 39-40.

se konal soud, který navrhoval, aby byla odsouzena k trestu nejvyššímu, k trestu smrti. Milada Horáková se hájila sama a úspěšně. Rozsudek zněl „pouhých“ osm let.

To co se v uvozovkách nepodařilo nacistům, se bohužel podařilo komunistům. Po skončení války se Horáková vrací do veřejného života, přijímá funkci poslankyně v Prozatímním národním shromáždění, stává se členkou ústředního výboru své strany a vstupuje do dalších rad a spolků. Svoboda trvající tři roky má však rychle skončit. Mezníkem se stává komunistický převrat. Přátelé Horákové utíkají do zahraničí a poté, co Jan Masaryk za podivných okolností umírá, Horáková se vzdává mandátu poslankyně. Odejít do exilu ovšem odmítá a zůstává ve své vlasti. To se jí ovšem, jak se později ukáže, stane osudným.

I přes to, že se naprosto stahuje z veřejného života, není komunisty zapomenuta, je sledována a v měsíci září roku 1949 je zatčena. Rozjíždí se největší „monstrproces“ plně v režii zástupců z řad komunistů a sovětských soudruhů. Proti Horákové je vedena rozsáhlá kampaň v tisku, soudní jednání jsou vysílána v rozhlase a různé společenské spolky a kolektivy zveřejňovaly rezoluce, ve kterých se vyslovují proto, aby zrádcům a nepřátelům socialismu byl udělen jeden trest a to trest nejvyšší. *„Jak uvádí Libor Budinský (2002, s. 60) byli nazváni pučistickou základnou, pátou kolonou, politickými ztroskotanci, kteří chtěli vrazit dýku do zad republiky.“*

Situace v zahraničí je zcela odlišná. Organizace i jednotlivci a mezi nimi i slavné osobnosti, mezi kterými můžeme například uvést Alberta Einsteina, žádají milost pro nevinnou Miladu Horákovou. Všechno je marné, soud vynáší rozsudek trestu smrti a Gottwald jej bez váhání podepisuje. Osud Milady Horákové je zpečetěn.

Ani v posledních chvílích života však Horáková nerezignuje a svůj osud nese statečně. *Poslední chvíle před popravou nám opět přibližuje Libor Budinský (2002, s. 60), který uvádí: „V předvečer popravy ani nesměla obejmout svou dceru. Ale nestěžuje si. Víra ji posiluje a ve svém posledním dopise, napsaném jen pár hodin před popravou, se svěřuje: „Nelitujte mne! Žila jsem krásný život.“*¹³

¹³ BUDINSKÝ, Libor. *Popravy slavných*. Praha: 2002. s. 59-60.

2.9 Výkon trestu odnětí svobody a jeho psychologické aspekty

Vzhledem k tomu, že v současných právních normách v České republice není ukotven trest smrti a jako trest nejvyšší je zde zakotven trest odnětí svobody na doživotí, považuje autor za důležité poukázat a ve zkratce popsat i problematiku trestu odnětí svobody.

2.9.1 Základní pojmy

Účel trestu stanoví zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších změn a předpisů, takto:

§ 23

- (1) Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.
- (2) Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost.

Dalším pojmem, který autor již zmínil, je trest odnětí svobody na doživotí nebo-li výjimečný trest, který je také ustanoven trestním zákonem:

§ 29

- (1) Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za trestný čin, u něhož to tento zákon ve zvláštní části dovoluje. Uloží-li soud takový trest, může zároveň rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.

Popsaný § 29 má ustanoveny ještě další dva odstavce, avšak pro účely této práce postačí, pokud se zde autor ještě zmíní o tom, že například ve třetím odstavci jsou taxativně vyjmenovány trestné činy, za které je možno uložit výjimečný trest, to znamená trest odnětí svobody na doživotí. Jedná se o trestný čin vraždy a za splnění určitých podmínek i trestný čin vlastizrady, teroru, teroristického útoku, obecného ohrožení nebo genocida. Ve čtvrtém

odstavci je opět za dodržení určitých podmínek ještě výčet trestných činů, za něž lze uložit výjimečný trest rozšířen o další trestné činy.¹⁴

2.9.2 Penitenciární psychologie

Tato vědní disciplína se zabývá psychologickou problematikou, která je úzce spjata s výkonem trestu. Soustřeďuje se na chování a prožívání osob ve výkonu trestu, tj. ve vykonávací fázi. K nejznámějším problémům neboli okruhům této vědní disciplíny patří zejména tyto:

- penitenciární psychodiagnostika
- hledání účinných metod nápravy odsouzených
- klasifikace odsouzených podle psychologicky odůvodněných hledisek posuzování
- psychologické expertizy v souvislosti s podmíněným propuštěním a podobně

Tak jak uvádí Čírtková (2004, s. 21) „Penitenciární psychologie se rozvíjí jako oblast poznání (teorie) a současně představuje relativně přesně vymezenou profesi psychologů. Pro názornost uvedeme výňatek z inzerátu na volné místo psychologa vězeňské služby ČR. Uvádí následující popis náplně činnosti: „Činnost penitenciarního psychologa obsahuje psychodiagnostiku pracovníků, odsouzených i obviněných osob. Individuální i skupinovou práci s odsouzenými, intervenci v krizi, poradenskou činnost, organizaci a řízení sociálně psychologického výcviku vězeňského personálu a podobně.“ (Čtvrtletní zpravodaj Českomoravské psychologické společnosti, č. 16/1993, prosinec 1993, s. 23.).“¹⁵

2.9.3 Psychologické aspekty věznění

Stejně jako se autor později věnuje problematice trestu smrti a diskuzi o něm, zmíní i v této kapitole některé negativní dopady, které s sebou věznění nebo výkon trestu odnětí svobody nesou. Nelze vidět pouze funkci trestu s tím, že pachatel trestného činu je izolován, potrestán a je mu zabráněno v dalším konání, ale je nutno dívat se do budoucnosti, která s sebou nese řadu problémů například s ohledem na znovu začlenění pachatele do společnosti.

¹⁴ Trestní předpisy (Úplné znění). Ostrava: 2007. s. 13-14.

¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: 2004. s. 21.

Podle právních norem je trest projevem zavržení určitého chování, respektive zavržení člověka, který se určitým způsobem choval, který získává roli kriminálního.

„Podle Vágnerové (2000, s. 421) v souvislosti s pobytem ve vězení ztrácí trestaný:

- a) Zaměstnání, a tím i svou profesní roli;*
- b) Často se mu rozpadá manželství, resp. ho odmítne rodina, ztrácí i další sociální vztahy, tzn. nebude mít potřebné zázemí, často ani bydliště;*
- c) Ztrácí své vědomosti, dovednosti a návyky.*

Všechny uvedené následky mohou zásadním způsobem změnit život člověka i po skončení výkonu trestu. Mohou jej změnit tak dokonale, že už nebude schopen začít znovu sám a bez podpory žít normálním způsobem. Na druhé straně je třeba vzít v úvahu, že mnozí trestaní, zejména recidivisté, žádoucí dovednosti a návyky nikdy neměli a na svobodě se chovají způsobem neúnosným v rodině i v zaměstnání. “¹⁶

2.10 Nebezpečnost pachatele

Dalším hlediskem, o kterém se chce autor zmínit, je i nebezpečnost pachatele a jeho možná náprava, které se bude věnovat v následující kapitole. Je mnoho názorů ve forenzní psychologii, zda je vůbec možno a jakým způsobem posoudit nebezpečnost pachatele. Často se tato problematika zahrnuje pod heslem prognózování nebezpečnosti pachatele.

Dlouhou dobu bylo prognózování nebezpečnosti pachatele opomíjeno. V dnešní době je však středem zájmu odborníků různých vědních oblastí. O zájem, který o popsanou problematiku je, se postaraly skutečné události, které, ač se staly v různých zemích, byly si velmi podobné. Odsouzený pachatel se ocitl na svobodě a znovu bezohledně a nevybíravě zaútočil na další neznámou, náhodnou oběť. Tito pachatelé se na svobodě v řádu pohybovali legálně, neboť byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody nebo byli na povolené dovolené. V některých případech se jednalo o odsouzené, kteří uprchli z vězení. Tyto činy vyvolaly silné reakce široké veřejnosti a byla tak zahájena diskuze o tom, zda existuje určitý typ pachatele, který je lhostejný k veškerým opatřením a zásahům společnosti, trest se v jeho případě mívá účinkem a jeho pobyt na svobodě je velmi riskantní ne-li nežádoucí.

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: 2000. s. 421.

Podle některých odborníků nastala doba, kdy je nutné rozlišovat a zaměřit se na resocializační opatření směřující k nápravě pachatele a na potřebu obecné bezpečnosti. Stále častěji je poukazováno na to, zda je skutečně vhodné dodržovat současný liberální trend trestněprávní filosofie především v oblasti diferenciací mezi odsouzenými pachateli. Tyto názory otevírají odborný problém, zda je možno spolehlivě určit osoby, u kterých je zvláštní režim výkonu trestu zcela na místě a u kterých nikoli.¹⁷

2.10.1 Konkrétní názory na nebezpečnost pachatele

Prognózování pachatele představuje složitý a otevřený problém, který vychází z forenzně psychologického významu slova nebezpečnost. Zde je pojem nebezpečnost vztahován k osobnosti pachatele a k možným předpokladům, že bude opakovaně páchat vážnou trestnou činnost, na rozdíl od trestního práva, kde je nebezpečnost vztahována k samotným trestným činům, které pachatel spáchá.

Otázky, které zde vyvstávají, například *„Lze v určitých případech doživotně omezit práva a svobody jedince? Neznamená to, že trestáme někoho za něco, co ještě neudělal?“* rozdělily odborníky na dva tábory, které vedou spory. Jedná se o **protekcionisty** a **antiprotekcionisty**. První zdůrazňují ochranu společnosti před těžkými zločinci a uplatňují zásadu *„in dubio pro securitate.“* Druzí naopak akcentují hodnoty odvozené z lidských práv a tvrdí, že není slušné zbavit někoho svobody na dobu delší, než stanoví zákon. Řídí se zásadou *„in dubio pro liberate“*.

V odborné literatuře se obecně hovoří o dvou chybách:

- alfa chyba – jedinec je seznán neškodným, ačkoli je nebezpečný,
- beta chyba – jedinec je omylem označen za nebezpečného.

Čírtková (2004, s. 98) uvádí, že *„Za účelem diskreditace kriminální prognózy se často uvádí následující aritmetický příklad:*

Předpokládejme 3 pachatele s pesimistickou kriminální prognózou. Po odpykání trestu jsou propuštěni, ovšem pouze jeden z nich recidivuje. Tento výsledek odpovídá přibližným empirickým údajům. Jaký je závěr? Kriminální prognózování by přineslo 2 špatné diagnózy,

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: 2004. s. 96-100.

*zatímco propuštění všech tří pachatelů na svobodu je zatíženo pouze jednou špatnou diagnózou. Z čistě aritmetického hlediska je zřejmé, který přístup je „spravedlivější“.*¹⁸

K dalšímu rozdělení odborníků vedla polemika u výchozí teze pro řešení problému, kde je předpoklad, že spolehlivé posouzení kriminální nebezpečnosti nepochybně souvisí s problémem příčin kriminálního jednání.

Prvními příznivci teze předpokládající existenci „**dangerous people**“, chápou kriminalitu jako výraz přílišné svobody jednání jedinců, kteří jsou patřičně disponováni. Vychází logicky z předpokladu, že kriminální potenciál je zakotven v osobnostní struktuře, minimalizující roli vnějších okolností. Prosazují stanovisko, že prvopachatel recidivuje na základě svých individuálních vlastností.

Příznivci opačného extrému „**dangerous actions**“ hledají rizikové faktory mimo individuum, v sociálním prostředí. Chápou kriminalitu jako výraz či projev nedokonale provedené sociální rovnosti. Konstrukt nebezpečnosti pachatele odmítají, představa o hluboce zakořeněném „antisociálním založení či sklonu“ podle nich koliduje s principiální nečitelností lidského chování a s předpokládanou rovností všech.¹⁹

2.10.2 Nebezpečnost pachatele a její posuzování

V současné odborné literatuře se rozlišují tři hlavní přístupy:

- intuitivní,
- klinický,
- statistický.

Jak uvádí Čírtková (2004, s. 100), tak „Intuitivní přístup je založen na subjektivním a celostním posouzení osobnosti pachatele. Značnou roli hraje odborná způsobilost posuzujícího experta. Záleží na jeho vzdělání, praktických zkušenostech a konec konců i na jeho teoretických preferencích. Tyto subjektivní kvality experta totiž rozhodují o tom, které z informací o pachateli bude považovat za klíčové a kterým údajům bude připisovat prognostický význam. Pro intuitivní postup nejsou stanovena přesná pravidla. Závěrečný

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: 2004. s. 99.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: 2004. s. 96-100.

výrok o možnostech pachatelovy nápravy a o jeho nebezpečnosti garantuje pouze odborná reputace posuzujícího experta.

Klinický přístup je více empirický. Opírá se o psychodiagnostické metody a evaluaci životní cesty pachatele. Posuzující expert interpretuje podle známých kriminologických poznatků anamnestické údaje pachatele. Zkoumaný jedinec je dále podroben regulérnímu psychodiagnostickému vyšetření osobnosti. Závěr posudku není zaštitěn pouze odbornou reputací experta, nýbrž je garantován spolehlivostí použitých metod a komplexností údajů, získaných o dosavadní životní cestě pachatele.

Statistický přístup patří dnes k preferovaným metodám odhadu pravděpodobnosti kriminálního chování v budoucnosti. Vychází z detailních výzkumů kriminální, a zvláště pak recidivující populace. Pomocí moderních statistických procedur jsou identifikovány takové životní okolnosti a projevy chování, které jsou typické pro osoby opakovaně páchající trestnou činností. Tyto příznačné charakteristiky jsou označovány jako predátory s určitou výpovědní silou. Sloučením predátorů vznikají různé posuzovací bodové nástroje, tzv. prognostické tabulky. Nejnovější nástroje jsou strukturované, uvádějí korelace mezi zkoumanými položkami i jejich váhu k prognózovanému chování.²⁰

2.11 Trest smrti a současná společnost

Už bible se o tomto trestu zmiňuje velmi nejednoznačně. Ve dvacáté kapitole Starého zákona v knize exodus přikazuje “Nezabiješ!”, ale o tři kapitoly dále tatáž kniha prosazuje právo “život za život, oko za oko, zub za zub”. Celá léta se filozofové snažili objasnit aspekty tohoto problému. Jedním z prvních byl Ital Cesare Beccaria (1735 – 1794), představitel pozdní přirozenoprávní školy. Ve spise „O zločinech a trestech“ se vyslovil pro humanizaci trestního práva a postavil se proti trestu smrti. Zastáncům nejvyššího trestu se říká mortikalisté, jeho odpůrci jsou abolicionisté.

2.12 Diskuze o trestu smrti

Jak je již uvedeno výše, na světě existují dva popsané „tábory“ lidí, **mortikalisté** a **abolicionisté**, kteří zastávají dva odlišné názory na trest smrti jako takový. Abychom mohli

²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: 2004. s. 100.

lépe posoudit, na kterou stranu se přiklonit nebo si vytvořit vlastní osobitý náhled na věc, pojďme se nejprve seznámit s nejčastěji užívanými argumenty obou popsaných táborů.

2.12.1 Obecné argumenty

Obvyklé argumenty zastánců trestu smrti:

- jedná se o odstrašení ostatních případných pachatelů,
- trest smrti vede k zabránění recidivy (popravený zločinec byl zaručeně zneškodněn) či je to jistá pojistka, aby recidiva vůbec nenastala,
- jedná se o ekvivalentní odplatu (smrt za smrt), resp. jediný spravedlivý trest v případě nějakého velice brutálního činu,
- není možné ignorovat veřejné mínění, které bývá povětšinou přikloněno k trestu smrti,
- praktičnost trestu smrti (věznění vrahů je drahé, trest smrti je levnější); popravený nebezpečný vrah už nepředstavuje hrozbu pro společnost, zatímco nebezpečný vrah ve věznici může jistou hrozbu stále představovat, a to několika způsoby:
 - může po případném propuštění svůj čin opakovat,
 - může být hrozbou pro ostrahu věznice,
 - může být hrozbou v případě, že by uprchl,
 - může mít přátele, kteří ho budou chtít osvobodit prostřednictvím napadení věznice nebo výměnou za rukojmí, která zajmou.

Obvyklé argumenty odpůrců trestu smrti:

- trest smrti je nemorální (jedná se jen o vraždu na úrovni státu, ten se tedy dopouští stejného deliktu jako odsouzený),
- hrozba justičního omylu (trest smrti je nevratný),
- jedná se o pouhý akt msty (zločincův trest smrti hraje jen určitou společenskou funkci, jelikož dle statistik je popravena pouze část vrahů),
- neexistuje studie, jež by prokázala odstrašující účinek trestu smrti (většina vražd se neplánuje),
- odpůrci trestu smrti oponují i vysokými finančními náklady institutu trestu smrti (především v demokratických státech),
- možná diskriminace (dle statistik bývá trest smrti uplatňován častěji vůči náboženským a etnickým minoritám a vůči chudým, kteří nemají peníze na dobré právníky).²¹

V následujících kapitolách autor rozebere některé z uvedených argumentů a to z pohledů obou stran, to jest odpůrců i zastánců trestu smrti.

2.12.1.1 Argument odstrašení

Zastánci trestu smrti často používají právě tento argument. Podle nich je třeba pachatele trestného činu zbavit života, aby další pachatele odradil od protiprávního jednání. Z hlediska odpůrců má však tento argument hned několik nedostatků, na které poukazují zase oni.

Jako první chyba, na kterou poukazují odpůrci trestu smrti, je skutečnost, že vraždy se racionálně plánují a provádějí. To je však omyl, neboť většina vražd je páchána v afektu, když je rozum ovlivněn extrémními emocemi. (Bestová, 1996, s. 16). Také je možno poukázat na

²¹ Internetové stránky Wiki. *Trest smrti*, 2007. http://wapedia.mobi/cs/Trest_smrti, staženo dne 12. 12. 2007.

to, že k páchání vražd dochází často za mimořádných okolností například pod vlivem alkoholu, omamných či psychotropních látek či duševní nemoci. Mnohé odborné studie prokázaly, že lidé, kteří se dopustili trestného činu vraždy, nebyli ve stavu, v jakém se nacházeli, schopni dohlédnout do budoucnosti, uvědomit si hrozbu trestu smrti a ukončit tak své další jednání k dokonání skutku. Též se zde objevují názory pachatelů, že si jsou vědomi rizika potrestání, avšak nepřipouští si možnost toho, že by byli dopadeni. To by ovšem znamenalo, že metoda, kterou by bylo možno potencionální pachatele odradit, by byla taková, že by se zvýšila pravděpodobnost jeho dopadení, odsouzení a případně i popravení.

V zahraničí bylo provedeno několik odborných výzkumů, které se zabývaly otázkou, zda zrušení trestu smrti vedlo k nárůstu páchání trestných činů, za něž mohl být trest smrti udělen. Žádnou studií však nebylo potvrzeno, že by skutečně k tomuto fenoménu docházelo, ba naopak. Některými studiemi bylo zjištěno, že počet trestných činů, za které bylo možno před tím vyslovit trest smrti, ještě klesl.

V roce 1975 byl zveřejněn článek, ve kterém Isaac Ehrlich konstatuje prokazatelnost účinku odstrašení trestu smrti. Ve své práci však Ehrlich opominul mnoho aspektů, kdy jedním z nich byl například velký nárůst kriminality v šedesátých letech. Byla ustanovena skupina sestávající se z kriminologů, statistiků, politologů, ekonomů psychologů a dalších odborníků, která byla pověřena Americkou akademií, aby posoudila závěry této práce. Následným šetřením a přezkoumáváním trvajícím až do roku 1978, bylo nakonec zjištěno, že Ehrlichova práce neobsahuje žádné použitelné doklady o odstrašujícím účinku trestu smrti.²²

2.12.1.2 Argument pojistky

I když je možno považovat trest smrti co do preventivní funkce za problematický, je nesporné, že trestem smrti je možné provést tu nejlepší speciální prevenci, kterou je zneškodnění pachatele a tudíž jeho nemožný návrat do společnosti nebo opakování trestného činu.

I zde však vyvstávají jisté pochybnosti o jednoznačnosti tohoto argumentu. Pokud budeme hovořit o prevenci toho, aby pachatel nemohl už dále recidivovat, museli bychom předpokládat, že by se pachatel takové recidivy dopustil, aniž bychom to mohli následně ověřit, neboť jej odsoudíme k smrti.

²² BESTOVÁ, Cornelia. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: 1996. s. 16-17.

Jak uvádí Bestová (1996, s. 22), tak: „Ve studii Královské komise o trestu smrti ve spojeném Království byly vyhodnoceny informace o 129 k smrti odsouzených osobách mužského pohlaví v Anglii a Walesu, které byly omilostněny a propuštěny v letech 1934 – 1948. Na základě posledních známých informací 112 z nich již nepřišlo do křížku se zákonem v souvislosti s trestním právem a jen jeden jediný se dopustil další vraždy.“

Také následné studie Královské komise zjistily nízký výskyt recidiv. Také studie prováděné ve vztahu k vězněným osobám, kterými bylo zjištěno, že odsouzení za vraždu se nepodílejí výraznou měrou na násilí vůči pracovníkům věznice nebo spoluvězňům, nepokoušejí se o útoky více než ostatní odsouzení a dokonce se obecně chovají lépe než většina jejich spoluvězňů.²³

2.12.1.3 Argument odplaty

Odplata se často považuje za jeden z nejdůležitějších smyslů trestu. Zde se již nehovoří o tom, aby bylo zabráněno odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti, ale hovoří se zde o demonstraci spravedlnosti tím, že odsouzeného popravíme.

Odplata ve smyslu vzájemného vyrovnání, to jest život za život, je celkem pochopitelná v případě vraždy. Ve vztahu k páchání ostatních trestných činů je však problematická. Těžko si lze představit, že například znásilnění odplatíme, respektive vyvážíme smrtí pachatele. Jestliže společnost uznává to, že nemusí zemřít všichni ti, kteří byli odsouzeni k trestu smrti, pak vyvstává otázka, podle jakých kritérií mají být vybráni ti, kteří budou popraveni a ti, kteří nebudou. Neexistuje žádný stát, který v tomto ohledu může zaručit nějakou spravedlnost. Ani skutečnost, že bude trest smrti taxativně uložen všem pachatelům za konkrétní trestný čin, nemůže tuto spravedlnost zaručit.

2.12.2 Situace v Československu

Pokud se vrátíme v čase, abychom zhodnotili situaci v tehdejším Československu, neboť v té době byl trest smrti součástí trestního zákona, tak musíme konstatovat, že veškeré prezentované výzkumy hovořící pro i proti trestu smrti byly zpochybněny hned z několika důvodů.

²³ BESTOVÁ, Cornelia. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: 1996. s. 22.

V odborné literatuře je prezentováno, že dějiny Československa jsou dějinami historických změn, jako byla druhá světová válka, represe padesátých let, události v letech 1968 – 1969 a normalizační fáze roku 1989. Všechny tyto oblasti měly svůj významný vliv na trestní právo.

Pokud pomineme argumenty hovořící o tom, že neexistuje metoda, která by objektivně a uceleně posoudila a objasnila stav v Československu, podívejme se na porovnání počtu vražd před zrušením trestu smrti v Československu a po něm. Obrovský vliv na politické dění v zemi měl nově zvolený prezident, který byl zastáncem zrušení trestu smrti. Následně také v roce 1990 vyhlašuje amnestii. Obrovský počet propuštěných však společnost zaskočil a měl negativní dopad na statistiky kriminality, kde můžeme pozorovat značný nárůst. Například na Slovensku se zvýšila majetková trestná činnost v prvním pololetí roku 1990 ve srovnání s prvním pololetím v roce 1989 o 116 %, loupežná přepadení o 100,4 % a vraždy o 65,6 %.

Dále z dotazníkových akcí, o kterých píše Bestová (1996, s. 162-163) vyplývá, že na katedrách trestního práva právnických fakult v Praze, Brně a Bratislavě se vyslovilo 64 % dotázaných pro trest smrti a 36 % proti trestu smrti. Na právnické fakultě Masarykovy university v Brně se provádělo další dotazování mezi 184 studenty čtvrtých a pátých ročníků a 28 studenty třetího ročníku. Studenti právnické fakulty University Karlovy v Praze se zúčastnili kurzu kriminologie a byli dotazováni na téma trestu smrti. Z těchto celkem 209 dotázaných bylo 61% pro a 31 % proti trestu smrti.²⁴

Autor uvádí, že i současný fenomén, kterým je zvyšující se agresivita a brutalita pachatelů, bude mít vliv na veřejné mínění v otázce trestu smrti. Má za to a v praxi se to několikrát potvrdilo, že tresty ukládané za určité trestné činy jsou velmi nízké, ne-li směšné v porovnání s tím, čeho se pachatel dopustil a ač si to každý z nás připustí nebo ne, pokud se stane obětí trestného činu má potřebu určitého zadostiučinění a satisfakce vůči osobě pachatele a určité jistoty, že se to již nebude v budoucnu opakovat. Vzhledem k současné legislativě a způsobu trestání pachatelů trestných činů se však autor domnívá, že tato odezva v mnoha případech chybí a ani nemůže být za současných podmínek docílena.

Pokud se autor vyjádří k problematice trestu smrti, lze zde konstatovat, že je jeho zastáncem v tom smyslu, aby byl součástí trestního zákona, aby jej bylo možno uložit za zvlášť nebezpečnou trestnou činnost, za kterou je možno považovat předem připravenou a

²⁴ BESTOVÁ, Cornélie. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: 1996. s. 162-164.

plánovanou vraždu nebo například současný negativní fenomén, kterým je terorismus. V praxi by však měl být tento statut využíván pouze v ojedinělých případech nebo vůbec a měl by zde plnit pouze jakousi preventivní funkci, i když byla mnohokrát zpochybněna.

3 Praktická část

V praktické části bakalářské práce je uvedena samotná problematika trestu smrti v Jablonci nad Nisou, respektive názory a postoje občanů žijící v daném regionu na problematiku trestu smrti a ukládání trestů ukládaných za trestné činy. Cílem průzkumu formou dotazníkového šetření bylo zjistit názory a postoje občanů v Jablonci nad Nisou k trestu smrti, potažmo jejich postoje a názory na dostatečnost či nedostatečnost legislativy, respektive výši trestů ukládaných za protiprávní jednání.

Jak je již uvedeno hlavní kapitolou této části je zpracovaný dotazníkový průzkum, provedený v Jablonci nad Nisou. Jsou zde uvedeny použité metody sběru dat, velikost výběrového souboru, struktura vzorku dotázaných, zpracování dat, včetně vyhodnocení dotazníkového průzkumu.

3.1 Dotazník a jeho koncepce

Před samotným popisem dotazníkového průzkumu má autor za to, že je vhodné zde uvést několik základních pravidel při tvorbě dotazníku. Co to vlastně dotazník je, jaké máme druhy a co můžeme získat jeho vytvořením.

Dotazníkový průzkum může mít dvě cesty, které mohou být užity:

- Kvantitativní postupy
- Kvalitativní postupy

V případě této práce byl použit kvantitativní postup průzkumu, který je zaměřen na větší množství lidí, myšleno několik tisícovek, milionů lidí. Zároveň je zacílen na výstupy, které budou číselně formulovatelné, výsledkem jsou procenta, podíly, průměry, indexy, jakési číselné údaje o zkoumané realitě a výhodou je, že se dozvídáme informace od velkého množství lidí, které jsou, jak je popsáno, číselně formulovatelné.

Dotazníkové šetření je technika vysoce standardizovaná a nejčastěji používaná. Je to způsob, který používáme, když se chceme dozvědět informaci o větším množství lidí. U dotazníku je třeba popsat cíl dotazníku, typ dotazníku (standardizovaný, nestandardizovaný), druh používaných položek a strukturu dotazníku. Laicky by mohlo být řečeno, že se jedná o soubor otázek, kterými se snažíme získat odpovědi, data, jejichž vyhodnocením lze popsat zkoumanou problematiku.²⁵

3.2 Předpoklady průzkumu

Před samotným zahájením dotazníkového průzkumu byly stanoveny předpoklady práce:

- Lze předpokládat, že občané v okrese Jablonec nad Nisou mají k legislativě a výši ukládaných trestů za protiprávní jednání negativní postoj (ověřováno pomocí dotazníku otázkou č. 5,6,7).
- Lze předpokládat, že převládají názory na zvýšení trestů za protiprávní jednání /ověřováno pomocí dotazníku otázkou č. 7).
- Lze předpokládat, že trest smrti je v obecné rovině občany v okrese Jablonec nad Nisou vnímán pozitivně (ověřováno pomocí dotazníku otázkou č. 1,2,3,4).

3.3 Pilotáž

Pro účely provedení průzkumu byl vytvořen standardizovaný dotazník, ve kterém byly formulovány otázky pro respondenty. Vzhledem ke skutečnosti, že je autor profesně zainteresován do problematiky aplikace trestního práva v praxi, bylo nutné zjistit, zda jsou formulované otázky dostatečně srozumitelné i pro širší laickou veřejnost. S ohledem na tuto skutečnost byla provedena pilotáž. Konkrétně byl standardizovaný dotazník předložen deseti respondentům, kteří byli požádáni nejenom o samotné vyplnění dotazníků, ale také o případnou interpretaci nejasností či nepřesností. S časového hlediska byla pilotáž provedena v období od 1. do 13. prosince roku 2007.

²⁵ PEŠATOVÁ, I. ŠVINGALOVÁ, D. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby bakalářské práce*. Liberec: 2006. s. 51-60.

Pilotáží byly zjištěny nedostatky spočívající v tom, že některé položené otázky byly příliš obecné a respondenti měli tudíž problémy s výběrem dané možnosti s tím, že aby se mohli rozhodnout pro konkrétní možnost, bylo nutné otázku jinak formulovat.

Konkrétně se jednalo o tyto otázky:

Otázka č. 1 byla zachována, provedenou pilotáží nebyly zjištěny důvody pro změnu koncepce otázky či uzavřených odpovědí.

Otázka č. 2 a 3. Formulace otázek zní: „*Z jakého důvodu by jste byl(a) „pro“ nebo „proti“ znovu zavedení trestu smrti v České republice?*“ Provedenou pilotáží bylo od respondentů zjištěno, že pokud je respondent absolutním zastáncem či odpůrcem trestu smrti pak nemůže na jednu z otázek odpovědět, podle toho zda trest smrti vnímá pozitivně či negativně, neboť v odpovědích byly koncipovány pouze důvody „pro“ nebo „proti“ trestu smrti. Autor zjištěnou skutečnost řešil tak, že v každé otázce přidal jednu možnost, kterou koncipoval: „*ze žádného důvodu, jsem odpůrce trestu smrti*“ v otázce č. 2 a „*ze žádného důvodu, jsem zastáncem trestu smrti*“ v otázce č. 3.

Otázka č. 4 zní: „Pro který z níže uvedených trestných činů (kromě vraždy) by jste zvolili trest smrti?“ Samotná otázka a její koncepce byla zachována, byly provedeny dílčí změny ve výběrových odpovědích, které zůstaly ve své podstatě zachovány, pouze byly více konkretizovány, neboť tak bylo opět reagováno na připomínky respondentů, kteří v rámci pilotáže uvedli, že například odpovědi „*loupež*“ a „*terorismus*“ jsou velmi obecné a každý si pod nimi může představit zcela odlišný čin. Například trestný čin loupeže lze spáchat několika způsoby a následek takového činu může být zcela odlišný od „pouze“ majetkové újmy až například po majetkovou újmu spojenou s těžkou újmou na zdraví. Autor odpovědi konkretizoval tímto způsobem: „*loupež s následkem těžkého ublížení na zdraví*“ a „*terorismus, v jehož důsledku umírají lidé*“.

Otázka č. 5 zní: „*Jaký druh trestu považujete za přiměřený za trestný čin promyšlené, předem připravené, vraždy?*“ Původní otázka, před zahájením pilotáže, byla pod bodem č. 4 v tomto znění: „*Jaký druh trestu považujete za přiměřený za trestný čin vraždy?*“ Provedenou pilotáží bylo zjištěno, že větší část respondentů poukázala na to, že trestný čin může být spáchán mnoha způsoby s tím, že je velký a podstatný rozdíl mezi například vraždou v afektu a vraždou plánovanou a předem připravenou. Vzhledem k tomu, že v případě vraždy

plánované a předem připravené je společnost a její zájmy více ohrožena, zvolil autor právě tuto alternativu a formuloval otázku, jak je uvedeno výše.

Otázka č. 6 a 7 zůstala zachována a jejich koncepce se nezměnila. U otázky č. 7 se autor setkal s tím, že někteří respondenti by koncipovali jiným způsobem výběrové odpovědi, respektive rozdělení některých vyjmenovaných trestných činů v jednotlivých odpovědích. Vzhledem k tomu, že autor odpovědi a vyjmenované trestné činy koncipoval tak, jak jsou ustanoveny v platných právních normách, konkrétně v jednotlivých hlavách trestního zákona, ponechal jejich původní koncepci.

3.4 Použitá metoda sběru dat a způsob výběru vzorku respondentů

Byl zvolen kvantitativní přístup formou standardizovaného dotazníku, který byl distribuován respondentům prostřednictvím osobního kontaktu. Byl dotazník sestavený pro účely této práce. (příloha č. 1)

Výběr vzorku respondentů byl stanoven na základě metody kvótního výběru. Za kvótní znaky bylo zvoleno pohlaví, vzdělání a věk. Všem respondentům bylo sděleno, pro jaké účely je průzkum prováděn, jakého tématu se týká a že je zcela anonymní.

3.5 Popis a charakteristika vzorku

Průzkum byl prováděn osobně. Vyhodnocení a shromáždění dotazníků bylo provedeno v měsíci lednu 2008 a bylo osloveno celkem 102 respondentů žijících nebo pracujících v Jablonci nad Nisou. Pět dotazníků bylo při následném vyhodnocení vyloučeno, neboť nebyly správně vyplněny nebo nebyly zodpovězeny všechny otázky a nebylo je tudíž možné použít. Z tohoto důvodu bylo pro vyhodnocení použito celkem 97 dotazníků, což je vzorek o velikosti 100%.

Takový vzorek lze označit za malý, vzhledem k počtu obyvatel v uvedeném městě Jablonec nad Nisou, ale pro účely prováděného průzkumu je tento počet dostačující. Cílem práce nebylo generalizovat zjištěná data, ale pouze si utvořit ucelenější náhled na danou problematiku, která je i přes skutečnost současné, demokratické společnosti stále aktuální a diskutovaná.

3.6 Struktura vzorku dotázaných

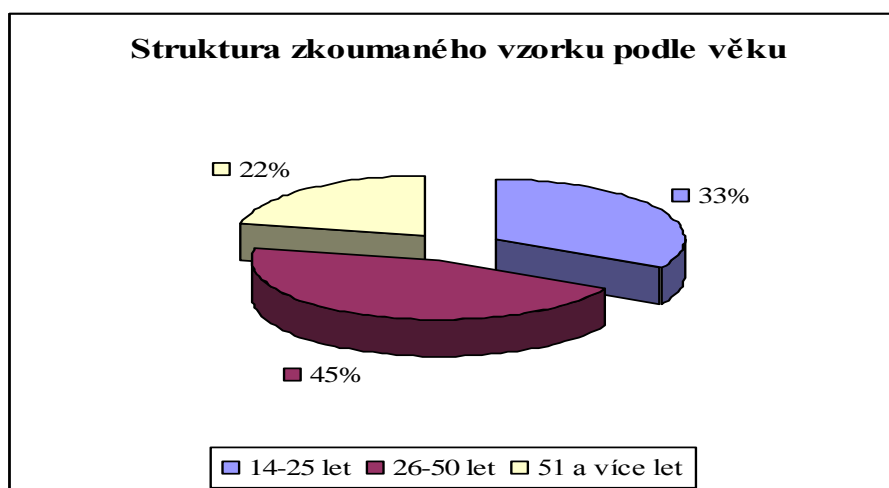
V jednotlivých kapitolách jsou uvedeny otázky z daného dotazníku, které byly respondentům položeny. Níže je vždy uveden výsledek v grafu.

3.6.1 Struktura zkoumaného vzorku podle věku

Otázka: Jaký je Váš věk?

1. 14-25 let
2. 26-50 let
3. 51 let a více

Graf č. 1

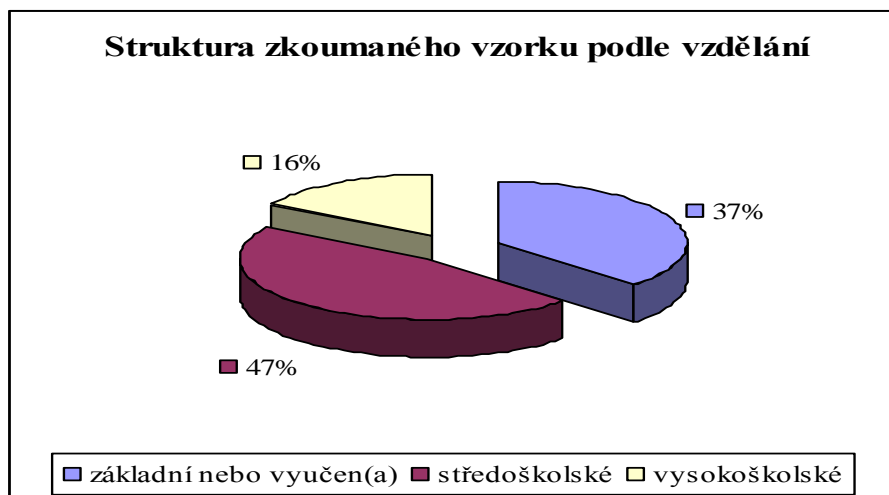
Z odpovědí respondentů vyplývá, že nejvíce dotázaných bylo ve věku od 26 do 50 let (celkem 44 respondentů - 45%), dále ve věku od 14 do 25 let (celkem 32 respondentů - 33%) a nejméně dotázaných bylo ve věku 51 a více let (21 respondentů - 22%).

3.6.2 Struktura zkoumaného vzorku podle vzdělání

Otázka: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

1. základní nebo vyučen(a)
2. středoškolské
3. vysokoškolské

Graf č. 2

Z odpovědí respondentů bylo zjištěno, že nejvíce dotázaných 47% má středoškolské vzdělání, následně 37% respondentů má základní vzdělání nebo jsou vyučeni a nejméně 16% respondentů má vysokoškolské vzdělání.

3.6.3 Struktura zkoumaného vzorku podle pohlaví

Otázka: Respondent je: muž žena

Graf č. 3

Z odpovědí respondentů bylo zjištěno, že z dotázaných je 56% žen a 44% mužů.

3.7 Zpracování dat

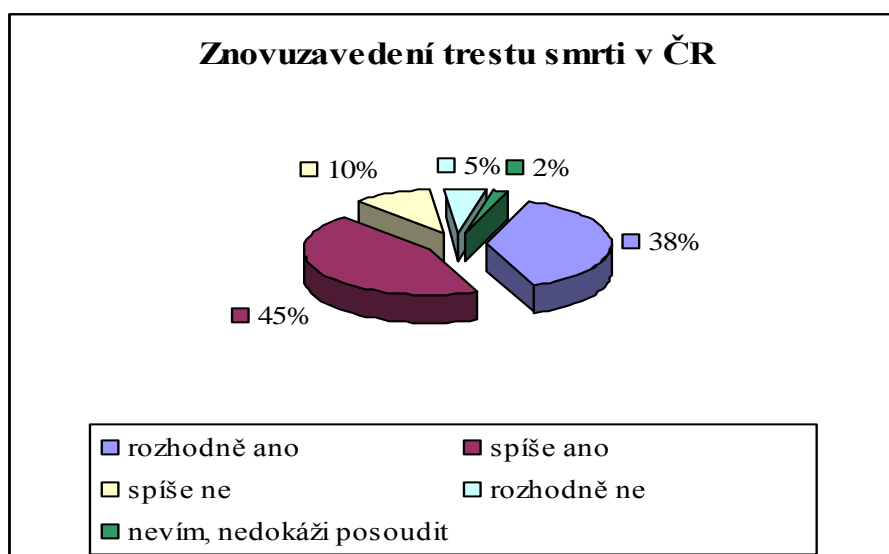
V jednotlivých kapitolách jsou uvedeny konkrétní otázky ze standardizovaného dotazníku, které byly respondentům položeny. Níže je vždy uveden výsledek v grafu s následným popisem vyhodnocení v textu.

3.7.1 Postoje občanů v okrese Jablonec nad Nisou k trestu smrti

Otázka: Zkuste se zamyslet a řekněte nám prosím, zda jste zastánci toho, aby byl znovu zaveden trest smrti v České republice?

Po položení uzavřené otázky respondentům na uvedenou otázku odpovědělo celkem 98% respondentů z dotázaných.

Graf č. 4

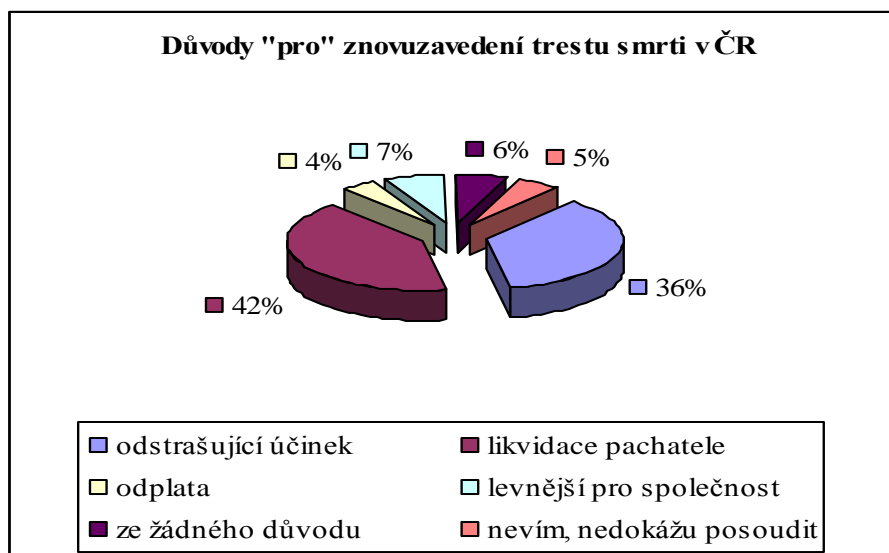

Nejvíce respondentů na položenou otázku, celých 45% shodně uvedlo, že jsou pro znovuzavedení trestu smrti v České republice (**spíše ano**) a na druhém místě jsou s hodnotou 38% respondenti, kteří jsou také pro znovuzavedení trestu smrti v České republice (**rozhodně ano**). Celkem tedy se znovuzavedení trestu smrti souhlasí 83% respondentů. Na třetím a čtvrtém místě jsou respondenti, kteří jsou proti znovuzavedení trestu smrti s hodnotou 10% (spíše ne) a s hodnotou 5% (rozhodně ne).

Otázka: Z jakého důvodu by jste byl(a) pro znovuzavedení trestu smrti v České republice?

Po položení uzavřené otázky respondentům na uvedenou otázku odpovědělo celkem 95% respondentů z dotázaných.

Graf č. 5

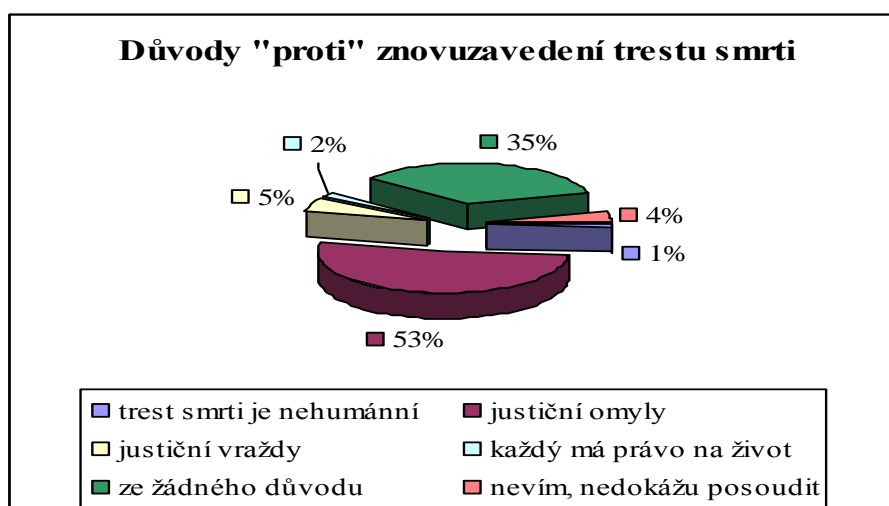

Nejvíce respondentů na položenou otázku, celých 42% shodně uvedlo, že jsou pro znovuzavedení trestu smrti v České republice z důvodu **likvidace pachatele**. Na druhém místě jsou s hodnotou 36% respondenti, kteří uvedli jako důvod **odstrašující účinek**. Zbylá část respondentů se přiklonila k ostatním důvodům pro znovuzavedení trestu smrti v České republice a celkem 6% respondentů uvedlo, že jsou odpůrci trestu smrti a tudíž by nebyly pro jeho znovuzavedení ze žádného důvodu.

Otázka: Z jakého důvodu by jste byl(a) proti trestu smrti?

Po položení uzavřené otázky respondentům na uvedenou otázku odpovědělo celkem 96% respondentů z dotázaných.

Graf č. 6

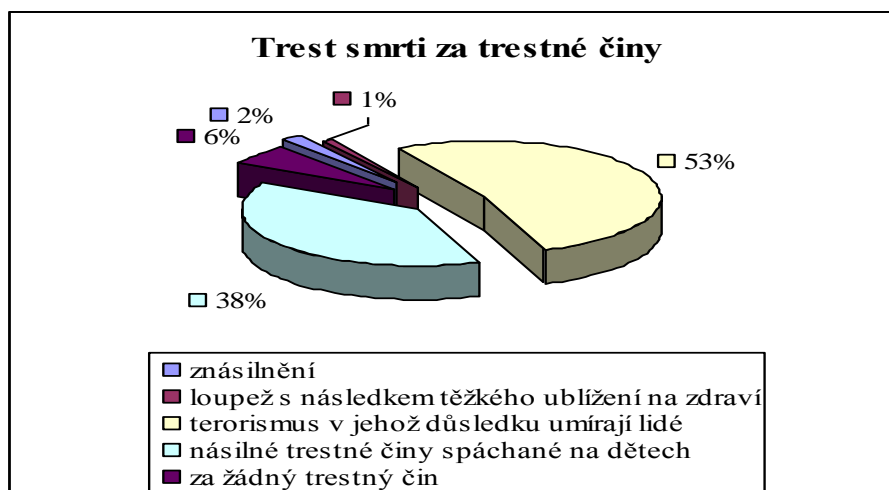

Nejvíce respondentů na položenou otázku, celých 53% shodně uvedlo, že jsou proti znovuzavedení trestu smrti v České republice z důvodu **justičních omylů**. Na druhém místě jsou s hodnotou 35% respondenti, kteří uvedli, že jsou zastánci trestu smrti a tudíž by nebyly proti jeho znovuzavedení **ze žádného důvodu**. Zbylá část respondentů se přiklonila k ostatním důvodům proti znovuzavedení trestu smrti v České republice s hodnotami 5% justiční vraždy, 2% každý má právo na život a 1% trest smrti je nehumánní.

Otázka: Pro který z níže uvedených trestných činů (kromě vraždy) by jste zvolili trest smrti?

Po položení výběrové otázky respondentům na uvedenou otázku odpovědělo 100% respondentů.

Graf č. 7

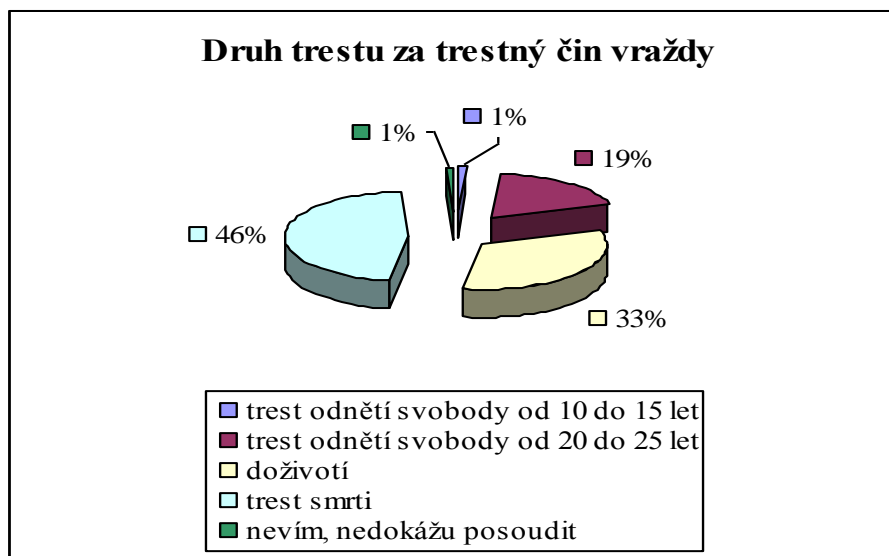
Nejvíce respondentů na položenou otázku, celých 53% shodně uvedlo, že nebude-li v úvahu brán trestný čin vraždy, jsou pro trest smrti za trestný čin **terorismu, v jehož důsledku umírají lidé**. Na druhém místě jsou s hodnotou 38% respondenti, kteří uvedli **násilné trestné činy spáchané na dětech**. Zbývá část respondentů se přiklonila k ostatním důvodům pro trest smrti za trestné činy s hodnotami 2% znásilnění a 1% loupež s následkem těžkého ublížení na zdraví. 6% respondentů odpovědělo, že trest smrti by nezvolili za žádný trestný čin.

3.7.2 Postoje občanů v okrese Jablonec nad Nisou k výši ukládaných trestů za protiprávní jednání

Otázka: Jaký druh trestu považujete za přiměřený za trestný čin promyšlené, předem plánované, vraždy?

Po položení výběrové otázky respondentům na uvedenou otázku odpovědělo celkem 99% respondentů z dotázaných.

Graf č. 8

Nejvíce respondentů na položenou otázku, celých 46% shodně uvedlo, že za trestný čin plánované, předem připravené vraždy považují za přiměřený **trest smrti**. Na druhém místě jsou s hodnotou 33% respondenti, kteří uvedli **doživotí**. A na třetím místě jsou respondenti s hodnotou 19%, kteří uvedli **trest odnětí svobody od 20 do 25 let**. Zbývá část respondentů, konkrétně 1% uvedla trest odnětí svobody od 10 do 15 let.

Otázka: Myslíte si, že tresty ukládané současným pachatelům za majetkové trestné činy (krádež, zpronevěra, podvod, poškození cizí věci) jsou dostatečně vysoké?

Po položení uzavřené otázky respondentům na uvedenou otázku odpovědělo celkem 93% respondentů z dotázaných.

Graf č. 9

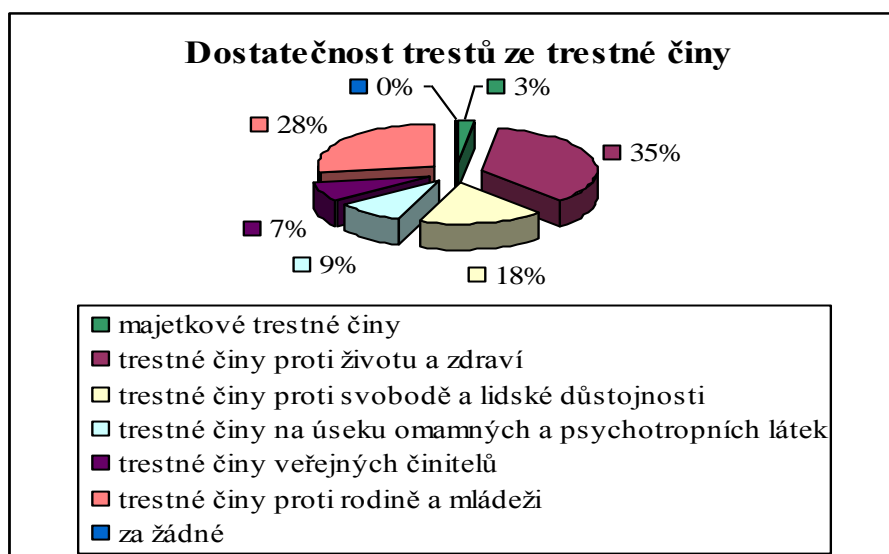

Nejvíce respondentů na položenou otázku, celých 43% shodně uvedlo, že za majetkové trestné činy **spíše nejsou ukládány dostatečné tresty**. Na druhém místě jsou s hodnotou 40% respondenti, kteří uvedli, že za stejné trestné činy **rozhodně nejsou ukládány dostatečné tresty**. Na dalších místech jsou respondenti s hodnotou 9%, kteří uvedli, že spíše jsou ukládány dostatečné tresty a 1% respondentů uvedlo, že rozhodně jsou ukládány dostatečné tresty za majetkové trestné činy.

Otázka: Měly by být tresty za některé trestné činy přísnější? Vyberte za jaké?

Po položení výběrové otázky respondentům na uvedenou otázku odpovědělo 100% respondentů.

Graf č. 10

Každý z respondentů mohl označit nejvíce dvě možnosti. Nejvíce respondentů na položenou otázku, celých 35% shodně uvedlo, že přísnější tresty by měly být za trestné činy **proti životu a zdraví**. Na druhém místě jsou s hodnotou 28% respondenti, kteří uvedli, že přísnější tresty by měly být ukládány za trestné činy **proti rodině a mládeži**. Na třetím místě je 18% respondentů, kteří by přísnější tresty uložili za trestné činy **proti svobodě a lidské důstojnosti**. Následné hodnoty jsou poměrně nižší, 9% respondentů uvedlo, že by měly být přísnější tresty za trestné činy na úseku omamných a psychotropních látek, 7% respondentů označilo trestné činy veřejných činitelů a 3% respondentů označilo majetkové trestné činy.

Zjištěné výsledky poukazují na to, čeho se současná společnost nejvíce obává a co je největším předmětem nebo zájmem její ochrany. Z vyhodnocení je zřejmé, že na prvním místě je předmět ochrany života a zdraví, na místě druhém je předmět ochrany rodina, děti a mládež a na místě třetím je předmětem ochrany svoboda a lidská důstojnost.

Autor má za to, že velkou roli zde hrají i média, která denně společnosti předkládají jednání pachatelů, kteří se dopouštějí trestných činů, které směřují právě proti shora uvedeným chráněným zájmům společnosti. V „zaručených“ zprávách médií již však nejsou společnosti předloženy souvislosti. Například násilná trestná činnost, která směřuje proti životu a zdraví, ale v některých případech i proti rodině a mládeži, často souvisí se zneužíváním návykových látek od alkoholu počínaje a omamnými či psychotropními látkami konče. A přesto je tolerance těchto trestných činů velká, neboť pouze malá část respondentů

vyslovila názor, že by měly být ukládány přísnější tresty za trestné činy na úseku drog. V případě, že by v dané oblasti byla větší osvěta a informovanost je možné, že by zjištěné výsledky byly odlišné.

3.8 Vyhodnocení dotazníkového průzkumu

Provedeným průzkumem mezi občany v okrese Jablonec nad Nisou bylo zjištěno, že se celých **83%** respondentů vyslovalo **pro znovuzavedení trestu smrti**. Pouhých **15%** respondentů se v tomto směru vyslovalo **proti znovuzavedení trestu smrti**. 2% respondentů uvedla, že to nedokáže posoudit.

Jako nejčastější důvody pro znovuzavedení trestu smrti byly respondenty označeny 42% **likvidace pachatele** a 36% **odstrašující účinek**. Naproti tomu, pokud byli respondenti dotázáni z jakých důvodů by byli proti znovuzavedení trestu smrti, tak více než polovina, konkrétně 53% označila možnost **justiční omyly**. Naproti tomu je však nutno poukázat na to, že ihned po té byli na druhém místě respondenti, kteří označili možnost, že by nebyli proti zavedení trestu smrti v České republice **ze žádného důvodu** a to s hodnotou celých 35%. Z toho vyplývá, respektive to koresponduje s tím, že stejná část respondentů dotazovaných na trest smrti jsou jeho skutečnými zastánci, neboť z těch, kteří se vyslovili pro trest smrti, bylo celých 38%, kteří v první otázce „*Zkuste se zamyslet a řekněte nám prosím, zda jste zastánci toho, aby byl znovu zaveden trest smrti v České republice?*“ označili možnost „*rozhodně ano*“.

Pokud byli respondenti dotazováni za jaké další trestné činy by zvolili trest smrti, tak 53% respondentů označilo **terorismus, v jehož důsledku umírají lidé** a druhou největší skupinou byli respondenti, kteří označili **trestné činy spáchané na dětech** (osobách mladších 15-ti let).

Na otázku jaký druh trestu považují za přiměřený za trestný čin promyšlené, předem připravené vraždy uvedlo celkem 46% respondentů **trest smrti**, 33% respondentů **doživotní trest** a 19% respondentů **odnětí svobody od 20 do 25 let**.

Dalším vyhodnocením autor zjistil, že například v porovnání mužů a žen jsou zjištěné výsledky obdobné a jednotlivá grafická znázornění jsou dána pouze formou přílohy, avšak považuje za důležité upozornit na některé nuance zjištěné právě tímto vyhodnocením. Na

otázku znovuzavedení trestu smrti v České republice odpovědělo **kladně 81% žen** z toho 33% označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 48% žen označilo možnost „*spíše ano*“. Muži odpověděli na stejnou otázku tak, že 44% procent označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 40% označilo možnost „*spíše ano*“, celkem tedy **kladně 84% mužů**. Největší a podstatný rozdíl zde autor vidí v tom, že v případě mužů bylo více respondentů, kteří se vyslovili pro možnost „*rozhodně ano*“, a to o celých 11%. Pouhých 17% žen a 14 % mužů se vyslovilo proti trestu smrti.

Stejně vyhodnocení autor provedl i z hlediska vzdělání a věku respondentů.

Z hlediska vzdělání byly zjištěny tyto výsledky:

- 77% respondentů se základním vzděláním nebo vyučením se vyjádřilo kladně k znovuzavedení trestu smrti v České republice, z toho 31% respondentů označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 46% respondentů „*spíše ano*“.
- 85% respondentů se středoškolským vzděláním se vyjádřilo kladně k znovuzavedení trestu smrti v České republice, z toho 40% respondentů označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 45% možnost „*spíše ano*“.
- 88% respondentů s vysokoškolským vzděláním se vyjádřilo kladně ke znovuzavedení trestu smrti v České republice, z toho 50% respondentů označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 38% označilo možnost „*spíše ano*“.

Proti znovuzavedení trestu smrti se vyslovilo 17% respondentů se základním vzděláním nebo vyučených, 15% respondentů se středoškolským vzděláním a 12% respondentů s vysokoškolským vzděláním.

Z hlediska věku respondentů byly zjištěny tyto výsledky:

- 78% respondentů ve věku 14-25 let se vyjádřilo kladně k znovuzavedení trestu smrti v České republice, z toho 22% respondentů označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 56% respondentů „*spíše ano*“.
- 84% respondentů ve věku 26-50 let se vyjádřilo kladně k znovuzavedení trestu smrti v České republice, z toho 43% respondentů označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 41% možnost „*spíše ano*“.

- 85% respondentů ve věku 51 a více let se vyjádřilo kladně ke znovuzavedení trestu smrti v České republice, z toho 52% respondentů označilo možnost „*rozhodně ano*“ a 33% označilo možnost „*spíše ano*“.

Proti znovuzavedení trestu smrti se vyslovilo 19% respondentů ve věku 14-25 let, 16% respondentů ve věku 26-50 let a 10% respondentů ve věku 51 a více let.

Autor zde poukazuje na skutečnost, že s rostoucím věkem respondentů roste i procento zastánců trestu smrti, a to především těch, kteří označili možnost „*rozhodně ano*“, neboť respondenti ve věku **14-25 let** označili tuto možnost celkem ve **22%**, respondenti ve věku **26-50 let ve 43%** a respondenti ve věku **51 let a více v 52%**.

Dle názoru autora to je jako jedno z možných odůvodnění uvést tu skutečnost, že na straně jedné sice roste brutalita a agresivita pachatelů, s čímž se setkává autor osobně ve své praxi, ale na straně druhé také roste tolerance společnosti k násilí, neboť co bylo dříve považováno za výjimečné, v negativním slova smyslu, to je dnešní společností vnímáno jako běžné.

Z celkového vyhodnocení otázky znovuzavedení trestu smrti v České republice je tudíž možno konstatovat, že „*největšími zastánci*“ znovuzavedení trestu smrti jsou **muži s vysokoškolským vzděláním ve věku 51 a více let** a „*největšími odpůrci*“ znovuzavedení trestu smrti v České republice jsou **ženy se základním vzděláním nebo vyučeny ve věku 14-25 let**. Autor uvádí, že zjištěná data mají svou vypovídající hodnotu, ale s ohledem na počet respondentů nelze tato data generalizovat.

Druhá část dotazníku se zabývala problematikou ukládání trestů za vyjmenované trestné činy a to z hlediska majetkových trestných činů jako samostatné skupiny a dále ostatních vyjmenovaných trestných činů, které byly obsaženy ve výběru dané otázky. Autor zde při volbě možností, jednotlivých otázek, vycházel z platného znění trestního zákona a jeho rozdělení podle jednotlivých hlav.

Z celkového vyhodnocení bylo zjištěno, že co se týče majetkových trestných činů a trestů za ně ukládaných, tak se celkem **83%** respondentů vyjádřilo v tom smyslu, že ukládané **tresty** za tyto trestné činy **nejsou dostatečně vysoké**, z toho 40% respondentů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 43% respondentů označilo možnost „*spíše ne*“. 10% respondentů

hodnotilo ukládané tresty za majetkové trestné činy kladně a 7% respondentů uvedlo, že neví a nedokáže tuto věc posoudit.

Následně se respondenti vyjádřili k tomu, za jaké trestné činy by měly být ukládány přísnější tresty. Z vyhodnocení dotazníku bylo zjištěno, že nejvíce respondentů a to celkem 35% označilo trestné činy proti životu a zdraví. Další skupinou respondentů byli ti, kteří označili v počtu 28% trestné činy proti rodině a mládeži a na třetím místě se umístili respondenti, kteří označili v počtu 18% trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. Menší část respondentů se následně rozhodla pro ostatní trestné činy a to v počtu 9% pro trestné činy na úseku omamných a psychotropních látek, 7% pro trestné činy veřejných činitelů a 3% pro majetkové trestné činy. Zde autor uvádí, že je zajímavé, že celkem 83 % dotazovaných se vyjádřilo v tom smyslu, že za majetkové trestné činy jsou ukládány nízké tresty, avšak z globálního hlediska není majetkovým trestným činům přikládána taková důležitost z hlediska ochrany společenských zájmů, neboť pouze 3% respondentů zvolila tuto možnost a naproti tomu v případě trestných činů proti životu a zdraví, rodině a mládeži a lidské důstojnosti a svobody, tvořily odpovědi respondentů celkem 81% ze všech zvolených odpovědí.

Stejně jako v případě znovuzavedení trestu smrti v České republice bylo i v otázkách ukládání trestů za majetkové a vybrané trestné činy provedeno vyhodnocení z hlediska pohlaví, vzdělání a věku.

Z hlediska pohlaví respondentů byly zjištěny tyto výsledky:

- **88% mužů** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na ukládání trestů za majetkové trestné činy, z toho 48% mužů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 40% mužů „*spíše ne*“. Pouhých 7% mužů se vyjádřilo, že tresty ukládané za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 38% mužů označilo trestné činy proti životu a zdraví, 22% mužů trestné činy proti rodině a mládeži a 20% mužů trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.
- **78% žen** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na ukládání trestů za majetkové trestné činy, z toho 33% žen označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 45% žen „*spíše ne*“. Oproti mužům se 13% žen vyjádřilo, že tresty ukládané za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 34% žen

označilo trestné činy proti životu a zdraví, 32% žen trestné činy proti rodině a mládeži a 16% žen trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.

Z hlediska vzdělání byly zjištěny tyto výsledky:

- **72%** respondentů se **základním vzděláním nebo vyučením** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na to, zda jsou ukládané tresty za majetkové trestné činy dostatečně vysoké, z toho 33% respondentů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 39% respondentů „*spíše ne*“. 14% dotazovaných se vyjádřilo, že tresty ukládané za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 33% respondentů se základním vzděláním nebo vyučením označilo trestné činy proti rodině a mládeži 32% respondentů proti životu a zdraví a 19% respondentů trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.
- **85%** respondentů se **středoškolským vzděláním** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na to, zda jsou ukládané tresty za majetkové trestné činy dostatečně vysoké, z toho 40% respondentů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 45% respondentů „*spíše ne*“. 11% dotazovaných se vyjádřilo, že tresty ukládané za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 38% respondentů se středoškolským vzděláním označilo trestné činy proti životu a zdraví, 26% respondentů proti rodině a mládeži a 14% respondentů trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.
- **100%** respondentů s **vysokoškolským vzděláním** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na to, zda jsou ukládané tresty za majetkové trestné činy dostatečně vysoké, z toho 56% respondentů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 44% respondentů „*spíše ne*“. Žádný z dotazovaných se nevyjádřil v tom smyslu, že tresty ukládané za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 41% respondentů s vysokoškolským vzděláním označilo trestné činy proti životu a zdraví, 22% respondentů proti rodině a mládeži a 19% respondentů trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.

Z hlediska věku byly zjištěny tyto výsledky:

- **75%** respondentů ve věku **14-25 let** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na ukládání trestů za majetkové trestné činy, z toho 28% respondentů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 47% respondentů „*spíše ne*“. 16% dotazovaných se vyjádřilo, že tresty ukládané

za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 41% respondentů ve věku 14-25 let označilo trestné činy proti životu a zdraví, 34% respondentů proti rodině a mládeži a 14% respondentů trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.

- **86%** respondentů ve věku **26-50 let** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na ukládání trestů za majetkové trestné činy, z toho 41% respondentů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 46% respondentů „*spíše ne*“. 9% dotazovaných se vyjádřilo, že tresty ukládané za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 34% respondentů ve věku 26-50 let označilo trestné činy proti životu a zdraví, 24% respondentů proti rodině a mládeži a 20% respondentů trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.
- **85%** respondentů ve věku **51 let a více** se vyjádřilo **negativně** s ohledem na ukládání trestů za majetkové trestné činy, z toho 52% respondentů označilo možnost „*rozhodně ne*“ a 33% respondentů „*spíše ne*“. 5% dotazovaných se vyjádřilo, že tresty ukládané za majetkové trestné činy jsou dostatečné. Co se týče ukládání trestů za další vybrané trestné činy, tak 31% respondentů ve věku 51 let a více označilo trestné činy proti životu a zdraví, 26% respondentů proti rodině a mládeži a 17% respondentů trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.

Autor zde považuje za důležité zmínit i trestné činy na úseku omamných a psychotropních látek, neboť je zde patrné, že čím vyšší byl věk respondentů, tím menší byla tolerance právě těchto trestných činů. Zatímco respondenti ve věku 14-25 let označili tyto trestné činy pouze v 5%, tak respondenti ve věku 26-50 let označili tyto trestné činy již v 10% a respondenti ve věku 51 let a více označili tyto trestné činy celkem v hodnotě 15%. Autor má za to, že zjištěné skutečnosti korespondují s tím, že omamné a psychotropní látky zneužívají a experimentují s nimi převážně mladší lidé, kteří jsou ze stejných důvodů i více tolerantnější k případným postihům za takové jednání.

Z celkového vyhodnocení otázky výše trestů, jejich dostatečnosti a za jaké trestné činy je ze zjištěných výsledků možno konstatovat, že „*největšími zastánci*“ toho, aby byly zvyšovány tresty za majetkovou trestnou činnost jsou stejně jako v otázkách trestu smrti **muži s vysokoškolským vzděláním ve věku 51 a více let** a „*největšími odpůrci*“ toho, aby byly zvyšovány tresty za majetkovou trestnou činnost jsou také stejně jako v otázkách trestu smrti

ženy se základním vzděláním nebo vyučeny ve věku 14-25 let. Autor uvádí, že však zjištěná data, s ohledem na počet respondentů, nelze generalizovat.

Celkem je však nutno zhodnotit zjištěné výsledky tak, že celkové postoje a názory občanů v okrese Jablonec nad Nisou jsou v otázkách znovuzavedení trestu smrti pozitivní a většina dotazovaných se vyjádřila pro trest smrti. Stejně výsledky byly zjištěny i v případě postojů a názorů občanů v okrese Jablonec nad Nisou v oblasti trestů za majetkové trestné činy, respektive to, zda jsou ukládány v dostatečné výši či nikoli, neboť i zde se poměrně větší část vyjádřila negativně. V porovnání s předpoklady práce autor konstatuje, že byly potvrzeny všechny tři předpoklady, které byly stanoveny před zahájením samotného průzkumu. Autor ještě jednou zdůrazňuje, že vzhledem k počtu respondentů a velikosti jabloneckého okresu nelze tato data generalizovat, avšak bylo by je možné použít jako například srovnávací materiál pro případný výzkum na stejné či obdobné téma v dané oblasti.

4 Závěr

Bakalářská práce se zabývá problematikou trestu smrti, jeho historií v českých zemích a následně České republice a postoji a názory občanů v okrese Jablonec nad Nisou na trest smrti a jejich postoje a názory na dostatečnost či nedostatečnost legislativy, respektive výši trestů ukládaných za protiprávní jednání.

V teoretické části je popsána historie trestu smrti od dob, kdy jsou známy první prameny a uplatňování trestu smrti v historii českých zemí až do roku 1990, kdy byl trest smrti v České republice novelizací platných právních norem zrušen a jako trest výjimečný zůstává v platných právních normách zakotven „pouze“ trest odnětí svobody na doživotí.

V praktické části je uvedena samotná problematika dotazníkového průzkumu, který je zaměřen na zjišťování postojů a názorů občanů v okrese Jablonec nad Nisou v otázkách trestu smrti a otázkách legislativy, trestání a konkrétně dostatečnosti či nedostatečnosti výše trestů za jednotlivá protiprávní jednání. Hlavním úkolem v praktické části bylo vyhodnotit zpracovaný standardizovaný dotazník a zjištěné výsledky prezentovat a porovnat s předpoklady průzkumu.

K dosažení konkrétního cíle, tedy zjištění popsaných názorů a postojů občanů v okrese Jablonec nad Nisou byl využit popsaný standardizovaný dotazník a v závěru této bakalářské práce je nutné shrnout veškeré poznatky a výsledky, které byly v průběhu zpracování zjištěny.

Díky provedenému průzkumu bylo zjištěno, že v Jablonci nad Nisou se v otázkách trestu smrti vyjádřilo kladně, to znamená, že se přiklonilo k možnosti **znovu zavedení trestu smrti v České republice celých 83%** dotazovaných a pouze 15% dotazovaných se přiklonilo k tomu, že trest smrti by neměl být v České republice znovu zaveden. Jako nejčastější důvod pro znovu zavedení trestu smrti v České republice byl udáván respondenty **likvidace pachatele** (42%) a odstrašující účinek (36%). Naproti tomu jako nejčastější důvod proti znovu zavedení trestu smrti byl respondenty udáván **justiční omyly** (53%), zde však autor poukazuje na skutečnost, že celých 35% respondentů se umístilo na druhém místě s tím, že jsou zastánci trestu smrti a proti jeho znovu zavedení tudíž nejsou ze žádného důvodu. Dále bylo zjištěno, že kromě vraždy by respondenti trest smrti volili i pro trestné činy terorismus, v jehož důsledku umírají lidé (53%) a pro trestné činy spáchané na dětech (osobách mladších 15-ti let) v počtu 35%. Pouze **6% respondentů** se vyjádřilo, že by **trest smrti nezvolili pro žádný trestný čin**. V otázce ukládání trestu za trestný čin plánované, předem připravené vraždy nejvíce respondentů (46%) shodně uvedlo, že považují za přiměřený trest smrti. Na druhém místě jsou s hodnotou 33% respondenti, kteří uvedli **doživotí**.

Druhá část dotazníkového průzkumu byla věnována výši trestů za majetkové trestné činy a zjištění názorů respondentů na to, za jaké trestné činy by měly být ukládány přísnější tresty. V otázce ukládání trestů za majetkové trestné činy se **83% respondentů** vyslovilo ve smyslu, že **tresty nejsou dostatečně vysoké**. Pouhých 10 % respondentů se vyslovilo, že ukládané tresty jsou dostatečné. V otázce, za jaké trestné činy by měly být ukládány přísnější tresty, 35% respondentů označilo trestné činy proti životu a zdraví, 28% respondentů označilo trestné činy proti rodině a mládeži a 18% respondentů označilo trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. Autor zde považuje za nutné vyzdvihnout skutečnost, že **žádný z respondentů** se nevyslovil v tom smyslu, že by **neměly být ukládány přísnější tresty** a možnost za žádný trestný čin tudíž neoznačil nikdo.

Zjištěným výsledkem průzkumu bylo prokázáno, že současné postoje a názory občanů v okrese Jablonec nad Nisou jsou **pozitivní v otázkách trestu smrti** a většina dotazovaných by čistě hypoteticky byla pro jeho znovu zavedení v České republice a v otázkách ukládání trestů jsou postoje a názory občanů v okrese Jablonce nad Nisou negativní a většina

dotazovaných uvedla, že **ukládání trestů** za protiprávní jednání **nejsou dostatečné**. Autor ještě jednou uvádí, že vzhledem k počtu respondentů zde není snaha o generalizaci zjištěných dat, ale pouze o jejich interpretaci.

Výsledky dotazníkové průzkumu jsou zcela zřejmé. Uvádět zde důvody, proč dotazované osoby odpovídaly tak či onak na jednotlivé otázky, by byla pouhá spekulace. Často jsou v odborné literatuře výsledky obdobných průzkumů či výzkumů zpochybňovány s tím, že nebyly dodrženy některé postupy, společnost jako taková je málo informována o problematice trestu smrti, a proto není způsobilá k tomu, aby adekvátně reagovala na otázky související s touto problematikou a další.

Autor zde nechce zpochybňovat názory té či oné skupiny. Z vlastních zkušeností z profesní praxe však ví, že reakce občanů v otázkách trestu smrti a ukládání trestů za protiprávní jednání jsou často ovlivněny jejich zkušenostmi, které jsou dle poznatků autora spíše negativního charakteru, neboť současná společnost, „demokratická“ a „humánní“, je často slepá k právům osob, které se staly obětmi trestných činů, a příliš se snaží a je nucena k tomu, aby striktně byla dodržována práva těch, kteří se protiprávního jednání dopouštějí. V současné době chybí účinný prostředek k tomu, aby i tyto osoby dodržovaly své povinnosti a protiprávní jednání neopakovaly.

5 Navrhovaná opatření

Z hlediska navrhovaných opatření autor uvádí, že by výsledky bakalářské práce mohly sloužit jako podklady pro provedení dalšího průzkumu či výzkumu většího rozsahu, kde by bylo možno zjištěná data porovnat a generalizovat na větší část společnosti. Podklady takto získané, v případě, že by se potvrdily i zjištěné výsledky, by mohly sloužit jako podklady k novým jednáním ohledně přísnějších trestů za některé vyjmenované trestné činy. Myslet si, že by výsledky průzkumu vedly k jednání o znovu zavedení trestu smrti v České republice, by bylo jistě naivní, ale na druhou stranu je nelze přehlížet.

Autor dále spatřuje nutnost větší informovanosti společnosti v problematice trestu smrti, trestání, ukládání a výši trestů za protiprávní jednání, které lze dosáhnout například:

- pořádáním přednášek,
- pořádáním besed,

➤ a vedením diskuzí.

Z uvedených důvodů byly výsledky dotazníkového průzkumu předány pracovníci Preventivní a informační skupiny Okresního ředitelství policie v Jablonci nad Nisou, neboť pracovní náplní této skupiny je pořádání besed a přednášek v různých organizacích, ať už především vzdělávacího charakteru (základní školy, odborná učiliště, střední školy), tak také například sociálního charakteru (domovy pro seniory) a spolupráce s dalšími organizacemi, které se zabývají obdobnými aktivitami. Nově volená témata, tak mohou adekvátně reagovat na skutečnosti zjištěné od občanů v okrese Jablonec nad Nisou a zároveň tak zvyšovat i jejich informovanost v dané oblasti.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

1. Odborná literatura

BESTOVÁ, Cornelié. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1996. ISBN 80-85765-56-X.

BUDINSKÝ, Libor. *Popravy slavných*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0878-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4.

MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti*. 3. vyd. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-7176-812-X.

PEŠATOVÁ, Ilona, ŠVINGALOVÁ, Dana. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby bakalářské práce*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2006. ISBN 80-7372-046-9.

PEŠATOVÁ, Ilona, ŠVINGALOVÁ, Dana. *Zpracování a prezentace odborných informací*. 1. vyd. Liberec: TUL, 2004. ISBN 80-7083-858-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-496-6.

Velký slovník naučný. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, 842s. ISBN 80-902723-1-2.

Velký sociologický slovník. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1996, 1627s. ISBN 80-7184-310-5.

2. Zákony

Trestní předpisy 2007 (Úplné znění), Ostrava: Sagit, 2007, 416 s. ISBN 978-80-7208-633-7.

3. Internetové stránky

MRÁZOVÁ, Jana. *Historie trestu smrti v českých zemích*. 2002.

<http://maturita.cz/referaty/referat.asp?id=3813&pageTitle=Trest%20smrti>, staženo dne 9. 12. 2007.

Internetové stránky Wiki. *Trest smrti*, 2007. http://wapedia.mobi/cs/Trest_smrti, staženo dne 12. 12. 2007.

Internetové stránky Vězeňské služby České republiky. *Trest odnětí svobody na doživotí*. http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=784, staženo dne 9. 12. 2007.

Internetové stránky Parlamentu České republiky, Poslanecké sněmovny. *Listina základních práv a svobod*. <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, staženo dne 9. 12. 2007.

Internetové stránky Písmák. *Trest smrti - ano nebo ne?*. 2003. <http://www.pismak.cz/index.php?data=read&id=91388>, staženo 9. 12. 2007.

7 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník (viz. text – s. 33)

Číslo dotazníku: _____

DOTAZNÍK

1. Zkuste se zamyslet a řekněte nám, prosím, zda jste zastánci toho, aby byl znovu zaveden trest smrti v České republice? Správné odpovědi označte vždy kroužkem.

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. spíše ne
4. rozhodně ne
5. nevím, nedokážu posoudit

2. Z jakého důvodu by jste byl(a) pro znovuzavedení trestu smrti v České republice?

1. odstrašující účinek /ostatní pachatele by to odradilo/
2. likvidace pachatele /již nemůže svůj čin zopakovat/
3. odplata
4. levnější pro společnost /méně nákladné než doživotní tresty/
5. nevím, nedokážu posoudit

3. Z jakého důvodu by jste byl(a) proti trestu smrti?

1. trest smrti je nehumánní /neexistuje humánní způsob popravy/
2. justiční omyly /odsouzení nevinných/
3. justiční vraždy /zneužití trestu smrti např. z politických důvodů/
4. každý má právo na život /Listina základních práv a svobod/
5. nevím, nedokážu posoudit

4. Jaký druh trestu považujete za přiměřený za trestný čin vraždy?

1. trest odnětí svobody od 10 do 15 let
2. trest odnětí svobody od 20 do 25 let
3. doživotí
4. trest smrti
5. nevím, nedokážu posoudit

5. Pro který z níže uvedených trestných činů (kromě vraždy) by jste zvolili trest smrti?

1. za znásilnění
2. za loupež
3. za terorismus
4. za trestné činy spáchané na dětech /osobách mladších 15-ti let/
5. za žádný jiný trestný čin

6. Myslíte si, že tresty ukládané současným pachatelům za majetkové trestné činy (krádež, zpronevěra, podvod, poškozování cizí věci) jsou dostatečně vysoké?

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. spíše ne
4. rozhodně ne
5. nevím, nedokážu posoudit

**7. Měli by být tresty za některé trestné činy přísnější? Vyberte za jaké?
Vyberte nejvíce dvě možnosti a označte je kroužkem.**

1. majetkové (krádež, zpronevěra, podvod)
2. proti životu a zdraví (vražda, ublížení na zdraví, rvačka)
3. proti svobodě a lidské důstojnosti (omezování osobní svobody, loupež, vydírání, znásilnění)
4. proti základům republiky (terorismus, sabotáž)
5. trestné činy veřejných činitelů (zneužití pravomoci, přijímání úplatku)
6. trestné činy proti rodině a mládeži (týrání, únos, obchodování s dětmi)
7. za žádné

8. Jaký je Váš věk?

1. 14-25 let
2. 26-50 let
3. 51 let a více

9. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

1. základní nebo vyučen(a)
2. středoškolské
3. vysokoškolské

10. Respondent je: muž žena
